

Luceafărul

Revistă pentru literatură,

□ □ artă și știință □ □

Apare de douăori pe lună ■

Redactor: Oct. C. Tăslăuanu

An. XII. Nr. 8.

■ ■ Cuprinsul: ■ ■

Octavian Goga . . .	Vol veniți cu mine... (pozie).	Gheorghe Stoica . . .	Lex Apponyl.
Woodrow Wilson . . .	Preocupările scriitorului, trad. de I. T. Lals.	St. O. Iosif . . .	Cântec (poezie).
I. N. Pârvolescu . . .	Svon de primăvară (pozie).	Ion Iosif Schiopul . . .	Românii din America.
Ecaterina Piliș . . .	Cântec (poezie).	Ecaterina Piliș . . .	Înviere (poezie).
Cincinat Pavelescu . . .	Noaptea de Paște (poezie).	Maria Cunțan . . .	Ouă roșii (poezie).
		I. Agârbiceanu . . .	Arhanghelii (roman).

Cronici: D. Tomescu: Viața literară. Adrian Corbul: Scrisoare din Franța. Ioan Georgescu: Socrates și Glaucon. Insemnări: O vorbă către băncile noastre. Albrecht Dürer. Monument poetului Cerna. Spicuri...

Ilustrațiuni: A. Dürer: Isus Hristos pe muntele Golgota. Isus Hristos bătut și batjocorit. Isus Hristos cade sub povara crucii. Isus Hristos e așezat în groapă. — Membrii societății „Învierea“. Defilarea societății „Învierea“. Cassierul societății din Youngstown, cu eșarpa de cassier.

Sibiu, 16 Aprilie v. 1913

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ, ARTĂ ȘI ȘTIINȚĂ.

APARE SUB ÎNGRIJIREA UNUI COMITET DE REDACȚIE.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Z. Bârsan, G. Bogdan-Dulcă, Dr. T. Brediceanu, Dr. C. Bucșan, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocărlan, V. Cloflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Dr. Silviu Dragomir, I. Duma, Victor Eftimiu, I. Enescu, Aurel Esca, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Octavian Goga, Eugen Goga, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, I. I. Lăpădatu, E. Lovinescu, Dr. I. Lupaș, Liviu Marian, Dr. I. Mateiu, Octav Minar, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, V. C. Osvadă, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, Gh. Popp, Dr. Sextil Pușcariu, Dr. P. Roșca, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Căton Theodorian, D. Tomescu, Lazar Triteanu.

ABONAMENT:

Ediția simplă

În Austro-Ungaria:

1 an . 20 cor., 6 luni . 10 cor.

Pentru preoți, învățători și studenți:

1 an . 16 cor., 6 luni . 8 cor.

În România și străinătate:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 14 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în măduri postale.

Abonamentele, plătite înainte, sânt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Ediția de lux

În Austro-Ungaria:

1 an . 26 cor., 6 luni . 13 cor.

În România și străinătate:

1 an . 32 cor., 6 luni . 16 cor.

Cărți mai nou apărute:

Beldiceanu, N. N., Chilia dragostii, povești. Cor. 1.50.

Cazaban, Al., Intre femeie și pisică. Cor. 1.50.

Dragoslav, I., Volintirii, pov. Cor. 1.80.
Dumbrava, B., Haiducul, roman. C. 2.—
— Pandurul, roman. Cor. 3.—

Eftimiu, V., Cocoșul negru, fantazie dramatică în 6 acte. Cor. 2.50.

Fugarazzo, A., Misterul poetului, roman. Trad. de D. Tomescu. Cor. 1.80.

Giulescu, C. A., Privești și Amintiri. Cor. 1.50.

Lovinescu, E., Aripa morții, roman. Cor. 1.80.

— Scenete și fantezii. Cor. 1.25.

Negru, I., Mărturisiri, nuvele. Cor. 2.—

Petrescu-Botoșeneanu, A., Chipul mamei. Episod istoric din timpul luptelor în contra cultului icoanelor. Trad. din limba germană după Otto von Schaching. Cor. 1.20.

— Martirul Sebastian. O istorisire din timpul persecuțiilor în contra creștinilor. Cor. 1.30.

Petrescu-Botoșeneanu, Înnecul de pe Rin. Povestire morală pentru popor și tinerime. Traducere după Chr. v. Schmid. Cor. —.50.

— Dorință împlinită. O istorisire din zilele Mântuitorului lumii. Traducere din limba germană după Kr. Roy. Cor. —.50.

Petrescu, Al., Cel mai mare bun din lume. Traducere după H. Drummond. Cor. —.75.

— Istorisire despre nașterea lui Isus Hristos. Tradusă și prelucr. după L. Wallace. Cor. —.50.

— Crucea de lemn, istorisire morală. Cor. —.50.

Rosetti, R. D., Din pravoslavnică Rusie, note de călătorie. Cor. 2.—

Sienkiewicz, H., Potopul, roman, volumul IV. final. Cor. 2.50 (opul întreg Cor. 8.50).

Theodorian-Carada, M., Medalii și plachete. Cor. 1.50.

Zévaco, M., Epopea dragostei, roman istoric (continuarea rom. „Dragoste și Eroism“). Vol. I. Cor. 2.—

Cereți catalogul librăriei.

Catalogul la cerere gratis și franco.

Se află în depozit la librăria lui W. Krafft în Sibiu.

Expedierea se face mai ușor trimițându-se banii înainte, adăugându-se la prețul cărții încă 30-40 fil. pentru expedierea francoată eventual încă 25 fil. pentru taxa de recomandare.

EUCEAFARUE

Orice reproducere fără indicarea izvorului e oprită.

Voi veniți cu mine...

Voi veniți cu mine, oaste nevăzută,
Moșii și strămoșii mei din zile moarte,
Grăitoarea voastră îndrumare mulă
În vârtejul lumii căile-mi împarte.
De demull, din ceața vremii înopțate
Eu aud un cântec călător cum vine,
Ca un clopot tainic inima mea bate,
Din adânc vă chiamă să veniți cu mine.

Eu vă port în suflet, plămădiți în sânge,
Și din văstră mi-e zidit păcatul,
Glasul vostru geme, jalea mea când plânge...
— Eu din plâns de veacuri mi-am topit oftatul...
Întărită 'n drumu-i dela voi învață
Ura mea să ardă, mâna să se 'nchine,
Ați murit cu toții ca să-mi dați vieță,
Morți fără de moarte, voi veniți cu mine.

Din amurgul umed când se face sară,
Sufletul vă simte cum îi treceți pragul,
Ca 'ntr'o casă mică, albă dela țară,
Eu vă văd alături, mi-e mai mare dragul.
Sunteți fără număr, popi cu bărbi cărunte,
Cu lumina scrisă 'n frunțile senine,
Cercetași de codrii și păstori de munte,
Ceață nesfârșită, voi veniți cu mine.

La soborul vostru mintea mea culege
Taine din zapise, rosturi din hrisoave,
Mi-se plâng clobanii de călcași de lege,
Și-mi suspină 'n noapte rugă de clasioave.
Ca o cenușotcă mintea mea ascultă
Cum frânturi de veacuri strigă din ruine,
Prinde-abiă un picur din văltoarea multă
Și se 'nchină vouă, că veniți cu mine.

Eu din oastea mare nu-s decât solia,
Ucenic cucernic vă vestesc cuvântul,
Nu-s decât un fulger smuls din vijelia
Ce-a închis în sânu-i milostiv pământul.
Rămâneți la mine voi întotdeauna
Înfrățiți cu focul sângelui din vine,
Căci se stinge glasul și se frânge struna
Când în goana vieții nu-ți mai fi cu mine...

Octavian Goga.

Preocupările scriitorului.¹⁾

De Woodrow Wilson.

În literatură dăm adese de personalități, pe cari cum le vezi îți pare că iată aici un om al generațiilor trecute a întârziat prin haosul acesta al vremurilor noi. Ne apare în mijlocul nostru ca un strein din vremuri isprăvite, rătăcit printre noi, trăește de-o parte o viață altfel ca a noastră și moare neștiut. Charles Lamb s'ar putea asemăna întrucâtva cu un astfel de strein. A fost iubit mult, și-a câștigat mulți prietini, dar puțini l-au înțeles. Studiile sale l-au îndrumat spre trecut, scrisului său îi plăcea să-i deie o oarecare notă de bizarerie cochetă, el nu ținea să satisfacă gustului vremii și rătăcea astfel în deplină libertate printr'o epocă, în care abia ar mai fi răsărit unul la fel. „Spânzurați-mi gustul vremii!” strigă el, „eu voesc să scriu pentru cei vechi!” Și el își și înfăptui vorbe. El scria, de parcă ar trăi încă pe vremea lui Shakespeare, se împrietini cu poezii acelor timpuri și, printr'o stăruință desperată, deveni astfel „ultimul elisabethan”. Cum apărea o carte nouă, obișnuia să afirme, că el cetește tot una veche. Cazul acesta ne-ar putea pune pe gânduri. Un scriitor, când își fixează centrul preocupărilor sale, nu determină acuma oarecum și individualitatea sa ca literat? Dacă va începe să scrie, nu se va pierde în apele autorului, pe care-l iubește mai mult? Și cedând gustului și pornirilor sale oare nu se va apropiă, fără să vrea de acel cerc de scriitori, cu care se simte mai mult înrudit sufletește? La toate întrebările aceste putem răspunde afirmativ, și nu numai în cazul lui Charles Lamb. S'ar putea afirma, că Lamb numai prin forma scrisului său aparține unor epoci trecute, dar că în ce privește concepțiile sale s'a ținut în curent cu spiritul timpului. Aceasta nu e greu de dovedit și în fond totuș ne rămâne indiferent. Cât privește pornirile sale, Lamb

de bunăseamă a fost un scriitor „vechiu”; Hood îl numia „bătrânul modern”. El a scris pentru generația sa, fiindcă nu exista alta pentru care ar fi putut scrie, și fiindcă epoca, pe care o iubea mai mult, eră dusă acuma pentru totdeauna; dar el nu scria decât aceea ce generațiile glorioase ale trecutului ar fi iscălit și ele și ce prin mărnimia sorții a fost dat să fie îndrăgit și admirat și de generațiile următoare; se pare că există unele concepții și forme de gândire trecătoare, legate de anumite vremuri și epoci, iară altele eterne, deasupra vremurilor.

Scriitorii mari foarte rar au fost eroi ai modei. Moda totdeauna încătușează și stavilește, fie ea o modă în felul de a se îmbrăca sau de-a păcătui sau de-a scrie; un scriitor, care va căuta să satisfacă modei, însuș va ajunge doar o modă trecătoare. Scriitorii mari totdeauna au fost reformatori, fiindcă scrisul lor e adevărat, sincer și nemeșteșugit, dacă se știe că sinceritatea și adevărul exclud tocmai regulile mărunțele ale modei. Nici un om întreg nu poate fi în scrisul său de tot „modern”, se înțelege întrucât gândirea sa pornește de dreptul din adâncul ființei sale. El își va aminti de vorba lui Aristoteles: aceeaș acțiune, care e nobilă, fiindcă e pornită spre a satisface simțului de dreptate sau legei progresului, va ajunge josnică și mârșavă, când va fi împlinită numai spre a câștiga aplauzele altora. Adevărul acesta singur îl va zdrobi pe scriitorul, al cărui ideal suprem va fi să placă mulțimii. Sufletul unui scriitor e un suflet al libertății, care trebuie să se ferească să ajungă sclav al spiritului de imitațiune. În sfera ideilor sau a formelor de artă îl reprezintă o forță intelectuală cuceritoare.

De bunăseamă, că dacă îi îngăduie caracterul său, un om poate să ajungă și ceva mai puțin ca un scriitor liber. El poate să devie reporter; căci cum există un serviciu de reportaj pentru ziare, așa există un serviciu de reportaj și pentru cărți. Au fost reporteri atât de grozav de iscusiți, că vioi-

¹⁾ Traduc pentru „Luceafărul” acest articol al președintelui actual al Statelor-Unite, fiindcă cred, că i-ar putea interesa pe cetitorii români ai acestei reviste, mai ales acum când în literatură ajung la cuvânt și nulități intelectuale și când critica română face.

ciunea și spiritul lor i-au făcut aproape nemuritori. Horace Walpole, prin spiritul căruia vorba goală și lingușirea pare că s'au transfigurată, e o dovadă. Astfel de oameni știu taina unui fel de alchimie, prin puterea căreia lucruri triviale și de toate zilele ajung în cuprinsul literaturii. O personalitate bogată și puternică însă se va strădui să planeze în sfere mai înalte.

Fiecare, de voește, de nu, trebuie să îndure înrăurirea vremii în care trăește, gândește și-și împlinește opera; atingerea cu lumea din jurul său totdeauna îl va înrăuri, mai mult sau mai puțin. Dar năzuința aceasta de-a satisface cu orice preț spiritului de modă, chiar și în dauna individualității proprii și a convingerilor tale — fie aceste cât de modeste — e un microb contagios al unei foarte pernicioase boli literare. Fiecare purtător al condeiului trebuie să scrie pentru eternitate, chiar și dacă gândirile sale vor pieri odată cu scoborârea sa în mormânt. Noi știm că principiul după care se socotește vrednicia de-a rămâne nemuritor nu aparține unor vremi anumite. Calitățile și cauzele, cari unei cărți îi asigură o viață lungă sau nemurirea sunt multiple, dar recunoașterea generală, scriitorul fiind încă în viață, nu o putem răfui printre ele. Mulți scriitori, pe cari astăzi îi credem nemuritori, au apucat aplauzele contemporanilor lor și avem buna credință, că multe sute dintre scriitorii astăzi atât de admirați se vor pierde în eternitate. Aplauzele contemporanilor nu înseamnă numai decât o calificăție rea; dar de obicei se aplaudă tocmai calități, întru admirarea cărora prietini sunt cei dintâi și cei din urmă. Există ceva mai înalt decât spiritul unei vremi, există spiritul tuturor vremurilor. Și acesta trăește și în tine, ba te și stăpânește cu multă putere. Dacă-ți va succede să-l prinzi, să-l înțelegi, atunci va fi, ca și când ai ajunge în înălțimile mai albastre ale vremii tale, în acele înălțimi, în cari din veac în veac planează puterile creatoare de viață. Departe jos însă, unde tu îți petreci viața pământeană, unde mănânci și respiri, adie atmosfera convingerilor confuze și nestabile, pe care din zi în zi omenirea o tot respiră, și a cărei curente

nu te duc înainte, ci te poartă șovăind de aici încolo.

Când scriem, e drept, noi observăm gusturile și aplicările vecinilor, însă numai rareori căutăm să pătrundem gândirile noastre firești și bogate și adevărata însemnătate a obiectelor, pe cari le contemplăm cu atâta sârguință. Și câteodată suntem cuprinși de mirare, văzând cum contemporanii noștri ridică în slavă un roman învechit, par'că ar fi scris cu puteri noi și imediate. Ce cărți atât de fade și sărăcicioase ne aduc dela librărie câteodată chiar și prietini cei mai cu putere de judecată, cari nu se feresc nici de cărți noi de analiză sufletească amară. Și iară și iară observăm spre marea noastră uimire, cum flori de stil demodate și mode isprăvite reînvie. Însă noi nu putem admite că aceste apariții să înrăurească în mod hotărâtor convingerea noastră despre modele dominante. Aceste cărți aventuroase, așa vom zice noi, în nici o privință nu corespund adevăratului spirit al vremii; ele n'au a face nimic cu cunoașterea reală a gândirii, simțirii și dorințelor omenesti — acest gust nu e decât un capriciu trecător. Acestor surprinderi, șovăieli și prefaceri ale pieței literare nu le putem admite competența, să influențeze analiza noastră a adevăratului spirit al vremii; doar adesea suferim și noi, că suntem siliți a scrie povestiri romantice, pe cât de tare ne bucurăm totuș, că astfel putem scăpa de tirania cunoașterii sociologice și porni la drum liberi, călăuziți numai de fantazia noastră: spre a căuta atâtea tezaure neștiute.

Vremea noastră rămâne ceva trecător și e probabil, că lucruri, cari azi ne interesează deaproape și stau pe primul plan, odată vor cădea și vor pierde în perspectivă. Noi cunoaștem spectacolul acesta din preocupările intensive ale vremurilor trecute, cari adesea erau atât de vehemente și pătimașe, că adesea întregi colecții de cărți se pierdeau odată cu ele. Cu credința în statornicia lucrurilor noi nu ne putem mângâia. Aceasta e treaba lor, să biruiască cursul vremurilor. Vechile creațiuni ale artei, ale gustului și ale gândirii, acestea stăruie vecinic. Noi știm aceasta, fiindcă există destulă vreme, încât și-ar fi

putut pierde tăria; și credem, că e necesar să așteptăm, ca și spiritul vremii noastre să biruie o astfel de încercare. Nici o epocă nu adauge mult la aceea ce-au clădit înaintașii și nici o epocă nu are un gest, o trăsătură caracteristică, care să-i aparție numai și numai ei. Aceeaș atmosferă ne stăpânește din veac în veac și noi suntem numai adierile aerului.

Nici un om, care are de zis ceva, nu poate ezită să se întrebe, de i-ar putea plăcea sau displăcea cuiva, dacă și-ar spune cuvântul într'o formă sau în alta. El numai într'o epocă poate scrie și aceea e cea contemporană. El scrie pentru generația sa și niciodată n'are rost să se teamă, că ar putea nesocoti acest adevăr. Dacă scrie, va vorbi evident — fie conștient sau inconștient — către oamenii, pe cari îi cunoaște; și toate îndoielile și rezervele, cari pornesc de aici, trebuie să se silească să le biruie, spre a se putea folosi până la extrem de libertatea sa. Sunt lucruri, pentru cari nu există vreme și cari de obicei rămân fără datare, și între acestea e originalitatea și gândirea. Cine va putea stăpâni aceste două puteri totdeauna va fi „modern”. Dacă-i va succede să-și împărească liniile caracteristice și scrisului său, atunci opera sa poate nădăjdui să trăiască mai mult, ca creatorul ei. Scriitorul acesta va căuta însă tovarăși și el îi poate afla în biblioteca sa. Aici cetească, ce-i corespunde firii sale și poate să se acomodeze unui cerc, pe care-l va alege, numai fiindcă se aseamănă intrucâtva cu ființa sa. Cine prin ființa firii sale aparține adevăratului patriciat al scriitorilor, poate să-și caute înfăptuirea speranțelor în acel cerc, care-i place, fără a se teme, că se va declasa. Acela se micșorează pe sine însuș, care nu-i cere lumii decât cât poate scoate din sbuciumările generației sale. Singurul avantaj al cărților față de cuvânt e, că ele dăinuie din generație în generație și că apucă nu numai un mic rând de oameni, ci o mulțime mare. Omul, care scrie și nu poate observa liniile prezentului pe fondul trecutului, dovedește că nu se pricepe a întrebuiți cu folos o moștenire scumpă. În mijlocul lumii acesteia alcătuite din lucruri noi și din lucruri vechi, ființa sa și-ar

găsi forma, care o va legă de această lume, care toată constă din lucruri noi și atâtea lucruri vechi. Cine cunoaște teoriile noi ale sociologiei și nici n'are idee de Burke, cine studiază îndrumările noi ale poeziei și n'a cetit niciodată pe Richardson, cine se silește să pătrundă noile religii și însuș n'a simțit niciodată puterea adevărului și acea sfântă purificare sufletească, se aseamănă cu un om, care ar ceti pe Ibsen și Maeterlinck, fără a fi răsfodit vreodată operile lui Shakespeare. După ce principii voiește el să deosebească aerul curat de cel infectat, o societate sănătoasă de una decăzută, adevărul de minciună? Un om, care se pregătește pentru greaua artă și sublimul meșteșug al scrisului, va fi pe deplin echipat, abia când va fi învățat să privească toate formele și epocile literaturii dintr'un punct de vedere, par'că ar fi afară și deasupra timpurilor; căci numai astfel ne putem câștiga un gust sănătos și o judecată întreagă. Apoi poate să hotărască fără ezitare, din ce pământ să se nască opera sa — ce formă și ce lozincă să aibă. Și el nu poate greși în selecțiunea sa, fiindcă el alege ca un bărbat: fără ușurătate și fără sentimentalitate slăbănoagă. El nu alege o haină, ci un caracter. Cum poate ajunge o lucrare scrisă o operă literară? Prin adevăr și realitate. Un cântec haiducesc pe care-l întonezi cu inimă fără să bănuiești cum îți vine, o descriere, în care ochiul par'că s'a oprit, să se odihnească, asupra unui lucru anumit, desfășurarea unei chestii, luminând însuș sămburele ei, o pornire, pe care o descoperi fără gânduri ascunse, un acces de mânie, care-ți vine fără meșteșugire, un colț de fericire sfântă și curată, cuvinte, cari exprimă înțelesul cel mai adânc și mai just al lucrurilor, un adevăr vecinic îmbrăcat într'o formă individuală proprie: iată realitățile literaturii. Dar nu și frazele, pe cari le întrebuițăm numai așa, că sună frumos, nici convingeri împrumutate, pe cari nu le poți suține cu toată tăria, nici un stil prins dela alții, cuvinte neobișnuite cu o nuanțare străină și cărora, cum le exprimi, nu le poți insuflă și viață, putere. Imitatorii seceră câteodată succese, pentru câteva clipe din când în când chiar mari succese, însă nici-

odată nu pot scăpa de prorocia și blăstămul, pe care li-l rostește soarta: „Fii un imitator și vei fi blăstămat!” Mai ciudate sunt celelalte căi mai întortochiate, prin cari neadevărul se poate furișă în literatură. Un argument e adevărat, dacă răsare viu din adâncul sufletului tău; o descriere e adevărată, dacă obiectul descris are vieață și povestitorul când vorbește fără să vrea îl vede viu înaintea ochilor. Dar să descrii și să dovedești, să expui și să argumentezi într'o răsuflare, aceasta n'are nici o valoare. Ia de-o pildă istoria începuturilor Romei. Lămurește-ți ce-a fost esențial și hotărîtor în desfășurarea anumitelor evenimente, descarcă ițele șiragului de întâmplări, alcătuește o descriere clară și bine încheată și lucrarea ta, probabil, va cuprinde un sâmbure de adevăr și de vieață. Dară întrerupe-ți expunerea prin comentarii critice despre alți scriitori și păreri lor contradictorii, arată temelia nesigură a expunerii tale prin puterea argumentațiunii tale, înfățișează-i cetitorului tău problema îndoiță, de a se îndoi și de a crede, silește-l să clădească și să distrugă dintr'o răsuflare; și evenimentele, pe cari le expui, vor părea fără rost și imposibile. Expunerea pentru sine o fi având oarecare valoare obiectivă; argumentația pentru sine o fi solidă, cuminte, puternică, calități cari li dau oarecare tărie; dară astfel împreunate ele se încurcă, se exclud întreolaltă și se acuză reciproc, că ar fi superflue. Lucrarea înceată de a mai reprezenta sau numai o argumentație sigură sau numai o expunere bogată și plină de vieață și nu mai poate intra în cuprinsul literaturii.

Dară felul de-a scrie istoria nu e singurul, care ne poate imagina confuzia scrisului nedisciplinat. Romanele vremurilor noastre au devenit studii de sociologie și poeziile vehicule ale criticismului. Nu cunoaștem altă sarcină, pe care s'o punem în cârcă Pega-zului, decât năcazurile noastre de toate zilele; și în poezie nu încercăm o gamă mai înaltă ca îndoiala și plânsul. Fantazia a fost pusă alături cu îndoilele intelectuale și însuflețirea rușinată pășește alături de știință. Visurile noastre înșile voim să le prefacem în instrumente de reformă socială. Aceasta

este o primejdie pentru literatură; e timpul suprem, ca scriitorii să se lămurească pe ce drumuri apucă. Păcatul acesta în mare parte izvorește din ambiția socială crescândă a scriitorilor noștri; ei toți se străduiesc să câștige orice fel de notorietate, iubesc popularitatea și sunt foarte bucuroși, dacă în fiecare zi sunt amintiți prin ziare sau fotografiati prin gazetele ilustrate.¹⁾ Și nu e totdeauna așa de ușor a selecționa moda de forme stabile, haina de corp, compromisul mincinos de adevăr, lucrurile trecătoare de cele eterne. Din zi în zi publicului îi vine mai greu să cuprindă în discuție pe toți scriitorii „renumiți” și populari și să nu nesocotească pe acei, cari muncesc în tăcere; din zi în zi ne vine mai greu să deosebim cântarea, care nu e decât o înșirare de note, de cântarea adevărată și bogată; din zi în zi îți vine mai greu să te fii atât de departe de presă și de sgomotul zilei, spre a putea câștiga o supraprivire justă despre toate curentele și străduințele mulțimii.

Unora le va succeda. Vor răsări spirite alese, cari ne vor birui — afară de „societate” și prin puteri, cari o fi părând de tot nesociale. Scrisul adevărat răsare din libertatea înălțimilor, unde aerul e curat și sinceritatea o lege fundamentală. Cum se nascu crîsul, așa se va și primumi: prin pornirile nesilite ale naturii. Dacă vom privi toate din acest punct de vedere, atunci strigătul lui Lamb se învăluie par'că de-o lumină de slavă senină. Fiecare om „să scrie pentru trecut”: ca un copac, care crește cuprins de aceeaș atmosferă, care învăluie lumea din ziua creațiunii, care tuturor ființelor le-a stabilit condițiunile de vieață, care făcu, de răsăriră codrii și înfloriră flori, care plămânilor omului le dădu vieață, corăbiile le porni să cutriere mările, cântările le poartă prin zări depărtate, care făcu, de pâlpaie focul în făurării și că toate străduințele omenirii se desvoaltă și se întregesc.

Suma împrejurărilor, cari trebuie să se întrunească, ca să se poată naște un substrat fecund pentru talentul unui scriitor, e o taină nedeslegată; cunoaștem totuș atmosfera mai

¹⁾ La București unii scriitori obișnuiesc chiar a se fotografia pentru... cinematografi!!!

largă, în care el poate ajunge matur. Scriitorilor totdeauna le place să vorbească de-o republică a literațiilor, par'că ar țineă numai decât să accentueze libertatea și egalitatea lor; o vorbă mai justă poate ar fi „comunitatea scriitorilor“, căci prin aceasta se poate exprima mai bine veșnicul schimb de idei, camaraderia și frățietatea vieții lor. Unii își clădesc vatra în această comunitate, de par'că dela început le-ar fi garantată această libertate prin toate legile lumii. Alții și-o cuceresc printr'un preț foarte mare și se silesc cu o conștiințioasă curioasă să pătrundă toate avantajele și privilegiile noii lor patrii. Iarăși alții ajung să intre prin grația și iscusința lor. Și toți află o țară unde e bine de trăit. Unii și aici se țin deoparte în rezervă, dar cei mai mulți grăbesc pe piață, ca să afle cât de curând, cari sunt credințele celorlalți. Unii simțesc o bucurie mare, alții mai puțin, alții deloc, dară toți simțesc atmosfera comunității. De bunăseamnă, că există și aici secții naționale, și Shakespeare e rege printre Briți, ca Homer printre Greci și sumbrul Dante printre veselii săi crăieni. Dară gândirea lor reprezintă o posesiune comună a tuturor. În țara aceasta suveranitatea nu exclude camaraderia și nu periclitează libertatea. Firește că va fi îngăduit aici și câte un tovarăș răutăcios și neînfrănat sau un cinic brutal, fiindcă posedă biletul de liber-parcurs al adevărului și al spiritului și se pricepe să țintească drept în inima lucrurilor. Căci acestea sunt calități, cari în această comunitate liberă îți dau dreptul de cetățean, fără alte circumstanțe îngreunătoare. Și câți poeți și câți oratori nu se mai află în țara aceasta! Cât de multe discuții spirituale, cât de multe păreri adânci, ce grămadă mare de povești frumoase și ce sfântă împărăție a gândurilor nespuse! Și nimic nu poate tulbură comunitatea aceasta senină; nici turiștii curioși, cari din zi în zi trec pe-acolo, de se înghesuiesc pe la porți, și nici ceata pestriță a acelor făpturi ciudate, cari într'un șir infinit din generație în generație iscodesc noi formule de stil și reinvie altele mai vechi.

Ar fi, cred, un câștig pentru noi, dacă legile acestei comunități ar fi mai bine cunoscute

de cum sunt. Chiar și primele principii ale constituției ei par cam bizare. Aceasta nu e o comunitate a scriitorilor ci o comunitate a scrisului. Nime nu poate intra, fiindcă scrie, să scrie el cât de iscusit și cu spirit! Aici poate intra numai cine a pătruns adevăratele taine ale scrisului. Oricine poate să afle tainele aceste. Dacă ajunge să prindă și să cunoască elementul etern al lucrurilor — adevăratele izvoare ale râsului și ale lacrimilor, forțele, cari determină o acțiune, faptele, cari ne desvăluie adevărata fire a unui om, acele gesturi abia schițate, cari ne pot spune atât de mult, și amănuntele, cari totuș ele alcătuiesc întregul — dacă va prinde înțelesul adânc al acestor lucruri, și dacă-l va putea redă cu vorbe de-o putere tot atât de mare de a lumina și de a revela, dacă-i va da ochiului patimă și culoare și le va insuflă gândurilor vieță: atunci el este purtătorul tainei celei mari și va intra în aeropagul celor nemuritori. Se poate ca unii să afle misterul de a pătrunde forțele neistovite ale vieții și fără învățător, fără educator și îndrumător, dar cei mai mulți își aleg un îndrumător și și cuceresc dreptul de a intra. Cât trăiește, omul poate află calea ce duce spre comunitatea oamenilor mari, cari știu taina și a căror cuvânt le deschide poarta tuturor, cari urechi au să audă.

Două încercări însă totuș trebuie să biruești, pânăce intri în comunitatea aceasta. E o întrebare: „Reprezinți tu o personalitate?“ și a doua: „Poți tu și cuceri și entuziasmă sufletele?“ „Scuzați domnule“, zise odată un om șiret, dar cu rost adânc, când se întâlni cu un domn cu o expresie foarte gravă și și fixă Iorgnonul spre a-l observa pe strein cu un fel de atenție degajată, „scuzați, dar ești d-ta ceva deosebit?“ Răspunzi tu, că ai prins gama unei epoce glorioase, că ai studiat gustul oamenilor, că ai avut noroc de ocazii favorabile, că ai cucerit o mare parte din public, că ai lucrat conform spiritului vremii și că ai ajuns renumit, — și vei vedea, că ți se va râde în față. Zi, că ești aderentul convins și cinstit al unui principiu și al unui sistem de gândire, că ești apostol și reformator, — și te vor întreba: „Dar ești d-ta o individualitate deosebită?“

Ai fost tu în toate acțiunile și gândirile tale tu însuși și nu o păpușă? Cuvântului tău i-ai dat tu timbrul personalității tale și gândirea ta a răsărit din însăși ființa ta? Dacă da, atunci vei fi binevenit, — presupunând că ne poți însufleși și cuceri pe toți. Și prin aceasta voim să ne convingem, de-ai cuvântat în vorba și de-ai gândit în spiritul, care singur din veac în veac veșnic va fi înțeles, și că nu ai întrebuințat numai florile de stil și gesturile unor anumite zile și predilecte numai unor anumite generații. Scriitorii trecutului te-ar înțelege? Oamenii vremurilor ce vin vor mai considera convingerile tale? Sau ai negociat numai cu nimicurile trecătoare ale zilei de azi, ai purtat lupte mărunțele pentru idealuri mărunțele, cari nu sunt cuprinse în adevărurile eternității? Ai răspândit teorii și formule noi ale științei și ale vieții, fără să le cumpănești valoarea, numai așa, fiindcă-s noi? Ai creat tu opere de artă, în cari apucăturile vremii și capriciile vremii apar mari

și adevărurile firii omenești mici? Ai creat tu lucruri, cari le plac multora, dar nu-l instruiesc și îmbogățesc pe nime; sau ai visat numai așa, de dragul poeziei albastrului? De-ai fost un mânuitor cât de iscusit al cuvântului și al cugetării, dacă n'ai aflat cuvinte și gânduri, în cari e cuprinsă o frântură din nemărginirea eternității și cari dăinuie din veac în veac, — dacă n'ai ajuns atâta, atunci poți striga la poarta nemuririi, până ce ți se vor istovi plămânile, și nime nu-ți va răspunde.

Și cum ai putea tu încerca într'aceea aptitudinile tale, dacă nu vei cumpăni acum, cât mai este vreme de învățat, unde să-ți fixezi centrul preocupărilor tale și ce tovarăși și îndrumători să-ți alegi? Cată tovarășia acelor, cari stăruie veșnic. Apropie-te de spiritul celor mari; și dela ei prinde cuvântul, prin care-ți poți exprima mai bine gândirile tale și care reprezintă numai adevărul și individualitatea ta însuș.

Trad. de I. T. Laif.

Svon de primăvară.

Soptiri de doină se frământă
Plutind în largul firii,
Pământul, dornic se 'nfioară
De vraja desmorțirii.

Cocorii 'n cărduri oboșite
Ne-aduc vestiri de-aiurea;
Sclipiri de-argint se cern din soare
Să 'nvăluie pădurea.

Și 'n sborul clipelor senine,
In aer se 'nfiripă,
Sfioase rugi de preamărire
Ce tremură o clipă.

S'aprend icoane dragi și sfinte
În sufletele noastre,
Când moare plânsul unui buciom
În zările albastre.

Fiorul sfânt al învierii,
Și-al dragostii curate,
Cu vraja lui biruitoare
In suflet ne străbate.

Și svonul cald al primăverii
Și-al zilelor cu soare
Tresare 'n murmurul poenii
Și 'n glasul de izvoare...

I. N. Părvulescu.

Cântec.

S'a desrobit de-al ierbii fir
Un melc și 'ncet acum se sue,
Și 'nseamnă albă cărăruie
Pe trunchiul unui trandafir.

Îl chiamă par'că și pe el
Nemărginiri de lumi albastre,
Cum chiamă sufletele noastre...
Și prăbuși-ne-vom la fel.

Ecaterina Pitiș.

Noaptea de Paște.

E Paște. Clopotele toate de-acelaș cântec se 'nfioară.
 Și imnul lor de adorare pe când străbate-al nopții calm
 'Nălțând din turle de biserici spre ceruri misticul lor psalm,
 Pe inimile tuturor a 'nduioșare se coboară.

E pace 'n cer cum este pace și pe pământ. Natura 'ntreagă
 În haina verde-a primăverii s'a 'mpodobit triumfător,
 Ca să primească 'ngenunchiată pe micul ei mântuitor
 Ce, slab și gol, născu în iesle din biata virgină pribeagă.

— De ce nu iei, poete, parte și tu la sfânta sărbătoare?
 Reintră iar în rostul vieții, așa de simplu și senin.
 Mai uită-ți grijile și gândul, și lasă pacea ierlătoare
 Peste 'ntunerecul din suflet să-ți ningă darul ei divin.

Mai uită azi chinuitoarea și 'nchipuie-ți suferință,
 Lăsând să te 'nfășoare darul obsteștei binecuvântări, —
 Îmbată-te și tu de viață, de dragoste și de câință
 Și va 'nvia sârmanu-ți suflet ucis de vane frământări.

Apoi coboară-te 'ntre oameni și luptă. Chinul tău începi
 Cu prea 'ndârjită urmărire a neștiutei fericiri.
 La ce să cauți toată viața ce ți-a fost dat a nu pricepe?
 Numai credința și iubirea dau glas eternelor gândiri.

Ascultă măreția dulce a clopotelor ce în noapte
 Sunt pentru inimile arse învietoare ca o rouă,
 Te lasă 'n vraja lor, poete, și vei găsi în a lor șoapte
 Izvorul de simțiri înalte și energii de viață nouă.

Ce simplă și frumoasă-i viața! Pătrunde-te și tu în fine, —
 Poet ce urmărești zadarnic himere ce se pierd în nori,
 Ce azi gonești pe-a ta iubită și mâine plângi că nu mai vine
 — Că sunt mai 'nalte idealuri spre care trebuie să sbori.

Muncește, vino și ia parte la suferința omenească.
 Amestecă-te în vultorea, trăește, mișcă-te, fii viu,
 Din munca ta să crească pâinea, — dă viață mortului atom,
 E laș tot visul ce nu poate să ștergă-o lacrimă frățască.

Iubește-ți frații și spre dâșii întreagă inima-ți coboară,
 Deschide-ți brațele durerii de vrei prin ea să te renaști
 Și-atunci, simțindu-te un altul, de bucurie te 'nfiori
 În primăvara zâmbitoare a dimineților de Paști.

Cincinat Pavelescu.

Lex Apponyi.

Puțini vor ști, că s'a putut potoli și furia acestei urgii, căzute ca un trăznet asupra patriarhalelor noastre așezăminte școlare și mai puțini desigur vor crede, că minunea asta s'a întâmplat în Detunata dascălului Irimie, nu departe de inima ungurimii, de Ciucul fabricantului de tunuri déla 48.

Eră în toamna anului de groază 1907. Gazetele discutau cu aprindere feroasa lege a lui Apponyi, care a îmbrăcat în doliu întregă ființa neamului nostru. Deputații se frământau în dietă. Comunicatele oficioase ale Comitetului național se îmbulzeau nervoase în fiecare săptămână, mai întâi în ziarele opoziției ungurești, apoi în organul partidului și în urmă în toate foile noastre din provincie. Dascălimea se agită nemulțumită. Un murmur de indignare își împrăștiă șopotul său jalnic asupra românimii din toate părțile. Forurile noastre superioare să întruneau îngrijorate și luau „concluz” să se împărțească ca de obicei răbdare și prudență. Se vorbea și de un nou pelerinaj la treptele tronului; ideea însă a căzut nefiind vremurile potrivite. Vârtejul acesta de spaimă ajunsese și în Detunata dascălului Irimie. Oamenii povesteau pe ascuns, ca în preajmă unor răscoale și ispiteau pe popa, care-i liniștea cu „Telegraful” în mână: „Nu-i dracu așa de negru, cum îl face lumea”. „Gazeta” însă eră de altă părere, decât cumătrul ei dela Sibiu și dascălul Irimie, care o aveă abonată laolaltă cu primarul, cetiă și recetiă știrile pline de furia unei tempestăți apropiate.

„Ce-i de făcut?” se gândiă el zi și noapte. Să plece la Sibiu să întrebe consistorul, cum stă treaba! Sibiuul e departe, cheltuielile sunt mari și dascălul Irimie e sgârcit de mama focului. Să scrie scrisoare, a scris și la „Gazetă” și nu i-au dat nimic de știre. Dar tot să scrie, e mai ieftin și poate consistorul să-i răspundă o vorbă de lămurire ori de îndrumare chiar, căci nu este și el ca oricare altul copilul ascultător al prea veneratului scaun școlar și vrednicul slujitor de aproape treizeci de ani la altarul culturii noastre?

Și s'a apucat să „compună conceptul.”

De multă vreme dascălul Irimie nu fusese cuprins de atâta grijă. Eră abătut, mănca puțin, ciumulia numai, dormiă neliniștit și fără somn, se certă cu muierea pentru lucruri de nimica și în școală eră de o strictetă neobișnuită. Satul se întrebă mirat, ce-o fi cu dascălul Irimie și începuse a născoci fel de fel de svonuri: unii, că-l omoară sgârcenia, alții, că i-ar fi sfredelit dușmanii butea cu vin din pivniță, mulți vorbeau, că s'ar fi hotărit la împărăție să-l dea jos din slujbă, numai bietul dascăl știă, că afurisitul de „concept” i-a schimbat toată firea.

Trei zile și trei nopți s'a tot gândit cum să înceapă. A patra zi începuse, „văcăciunea” de culesul cucuruzului. Aveă vreme două săptămâni să tot scrie.

Cât o fi lucrat la „concept” nu se știe, pentru că se incuiase cu zăvorul în „casa de paradă”. Se zice numai, că pe vremea culesului dascălul Irimie a intrat ca în pământ, căci nu l-a zărit nimeni, nicăirea. După vacanță Consistorul primește din Detunata următoarea adresă:

„Iuchitū oficiū Conzistoriale!

Umilitū subscrisulū viū a vă ruga că să scrie pin Gazetă că ar fi pricină mare cu școlile, da Telegraful carel ține popa zice că nar fi nici o primejdie. Noa și așa mă gândiam eu, zic hai să scriū la Sibii ca trăbuie să fi răsufat pe acolo că cum stă treaba deo fi albă albă, deo fi neagră neagră. Cămi spunea muierea asta înto zi, zice ceți mai tot faci capu călindar mă dascăle că o fost vremuri și mai rele și tot nu so prăpăditū lumea. Ie da dacă nu so prăpăditu lumea nu s-o prăpăditu co fost ea să trăiască da dacă o veni o pacoste pe școală că Gazeta așa zice că-i primejdie mare apoi io ce mă facū? Doamne ferește da rămăi în drum cu focū în pocū de țî mai mare rușinea de lume dacă o fi să asculți de muere. Daia umilitū supusu mă rog daține și nouă de știre fio ceva o ba ca să ne luăm odată gându, să nu cumva să cazu în vo belea.

Neavând ce vă mai scrie rămân al Dum-neavoastră

Detunata, în ziua Cuvioasei Paraschiva anul Domnului 1907.

Prea plecatu și prea supusū șerb

Dascălul Irimie.

Așa și zicea el și așa-l cunoșteă și lumea. Porecla și-o pierduse cu vremea, de când îi ieșise faima dascăliei și numele acesta, atât de simplu pentru orice muritor, ajunsese pentru dascălul Irimie un titlu de o mândrie suverană, care împrăștiă pe fața lui mai mult egoism și închipuire, decât o coroană împărătească. Și dacă stăm a judecă drept, nimeni altul din Detunata nu se putea făli mai mult cu isprăvurile făptuite în vieață, decât dascălul Irimie. Din mâna lui a ieșit un șir întreg de oameni cu vază: preoți cu inimă aleasă, învățători harnici, advocați însuflețiți, doi ofițeri în armată cu viitor frumos înaintele și apoi multimea cea mare de Detunățeni, cari cinstesc și astăzi cu multă recunoștință pe fostul lor părinte sufletesc. Toți cu toții au gustat din darul făcător de minuni al nuielui dascălului Irimie, dar și din învățăturile lui frumoase, pline de căldura dragostii de neam, cu toate vremurile grele în care ne sbatem. Nu se temeă că vor „auzi pereții” cum să tem unii dintre cei de astăzi. Mai mult ca oricare altul el înțelegea rostul meseriei sale și ținea să dea vlăstarilor tinere educația cea mai lesne de priceput și cea mai apropiată de sufletele lor. Adunase, prin cruțare și o stare materială bună, căci zicea el: dascăl, dascăl, dar dacă n'ai în coș nu-și mai ia lumea pălăria de tine, și așa dascălul Irimie mulțumit în toate ale lui așteptă să sfârșească în pace o vieață trăită în cinste și omenie și plină de belșugul unor fapte rodnice și frumoase.

Așa ar fi fost, dacă n'ar fi căzut ca o pacoste afurisita asta de lege. Aproape treizeci de ani slujise mai pe nimica și acum, când să capete și el o plată mai de Doamne-ajută, — căci cam spicuisse el prin „Telegraful” popii ce-i și cum stă treaba — acum, să se vadă deodată dat din slujbă, pentru că nu poate arătă spor în limba ungurească.

„Rău!” oftă mereu bietul dascăl, cu toate

că scrisoarea către consistor îi cam ușurase greutatea de pe inimă. O să-i dea de acolo îndrumări ce să facă, o să-l pună bine cu oamenii stăpânirii, ori cu inspectorii, ori o să-l ferească chiar de cruzimea lor și mai ales de vizitele lor neplăcute. În sfârșit dascălul Irimie aveă nădejdi nestrămutate în oamenii noștrii mari, cari sunt și ei Români ca și el și nu-l vor lăsa să piară de rușinea, de a i se răpi acum la bătrânețe cinstea dascăliei.

Cu gândurile acestea se frământă zi de zi bătrânul nostru Socrate. Dar răspunsul întârziă. Trecuse o lună, trecuse două, trecuseră sărbătorile toate, ale Crăciunului, ale Paștilor; se apropiă sfârșitul anului și Veneratul Consistor nu mai dedeă nici un semn de vieață. Dascălul Irimie din tăcut ce eră, deveniă tot mai tăcut și mai gânditor. Dascălița îi mai luă cu buna și când i se ură îi mai tămăia și cu asprișorul, căci îi eră neînțeleasă turburarea așa din senin și atât de grea a bietului bătrân.

„Tu trebuie că ai dat în zodia morții de și s'a înnegrit așa sufletul” îi aruncă ea într'o zi printre treburi.

Bătrânul oftă odată un oftat dureros și prelung parcă l-ar fi scos tocmai de sub cătaramba șerparului și îngână așa cu glasul nehotărît:

„Dapoi, că de-aș muri n'ar fi nici o pagubă!” Apoi își luă băta și o porni agale spre școală, fugind de ochii lumii pe uliți neumblate.

„Mă dă, mă dă!” își zicea el într'una înaintând cu pas trăgănat și obosit și cu capul plecat sub greutatea gândurilor. „Mă dă afară, de mă face de răsul lumii. Legea-i lege și pace. Ungurește nu știu, că de unde să știu? Pe vremea mea erau toate pe nemție. Acum s'au schimbat vremurile, au venit alte legi, eu nu m'am putut schimba cu ele. Ce să fac? Oi plecă și pace. În fața legii trebuie să-ți pleci capul...” Și învăluit de roiul acesta de gânduri ajunse la școală.

În curte copiii alergau voioși încoace și încolo. Dascălul Irimie s'a oprit la poartă abătut, ca niciodată în lungul șir de ani, de când a călcat pe aceleași drumuri. Furnicarul de copii vioi și sgomotoși i-a reinviat în clipa

aceea întreg trecutul vieții. Își aducea aminte cum Șaguna îl trimisese în Detunata. Par'că acum îl vedeă, cum i-a pus mâna pe umăr îmbărbătându-l: „Du-te Irimie, pune-te pe lucru și fă treabă. Cea mai frumoasă slujbă este la altarul culturii neamului tău”. Indemnul acesta a fost credul vieții sale de slujitor „la altarul culturii neamului”, cum a zis marele arhieru. A venit, s'a așezat aci. La doi ani s'a însurat, a pus mâna pe o leacă de economie, ceva părăluțe și a intrat în rândul oamenilor. Cruțător cum eră a început a adună avere, a cumpărat o vișoară, care-i aducea an de an bani frumușei și-l umplea și butea din pivniță cu belșug pe vremuri de sărăcie. Școala mergea bine. N'a avut pricină cu nimenea și nici „de sus” nu i-a venit niciodată vr'o supărare. Trecuseră mulți prin mâna lui, și să mândria cu cei cari au putut să se ridice din noroiul vieții.

„Eu l-am făcut om!” zicea el, când auzia de succesele vreunui elev de-al lui trimis pe la școli streine. „Prin mâna mea a trecut; eu l-am cioplit întâi și apoi l-am dat la strungă și de m'o mai ținea Dumnezeu oi mai ciopli, căci atâta bucurie am și eu pe lumea asta!”

Așa se mândria bătrânul dascăl oriunde prindea prilejul s'o facă. Și acum ce păcoste să dea peste dânsul! Aruncat în stradă în vâltoarea gurilor rele, dat pradă răutății bătrâni, care n'o să-l cruțe nici ea cu împunsăturile: „N'ai fost harnic mă, să-ți păstrezi tistia; te-a dat pe poartă ca pe un om de nimal!” Și întâpăturile acestea îl usturau la inimă acum, când le auzia numai în ecoul închipuirii, dar atunci când s'or năpusti aievea ca plesniturele de biciu asupra ființei lui nenorocite!

Stolul vioi al copiilor sburdalnici i-a alungat deodată negura de gânduri urite și s'a văzut iarăș dascălul lor, temut câteodată, blând și îngăduitor de cele mai multeori. Scena aceasta cu întreg farmecul ei vijelios îi înmuiașe inima și bătrânul dascăl prinse a se inneca în plâns sub robia gândurilor de mai înainte. Lacrămi mari de durere îi inundară ochii și cu glasul înneecat de ciudă, strângând cu emoție mânerul băfului în mână, exclamă tremurând din tot corpul: „Toți sunteți ai mei, toți, toți; eu

vă cresc și eu o să vă fac oameni!” Apoi strecurându-se aproape neobservat pe ușă, intră în clasă și după ce își mai potoli nițel frământările sufletului, începă a depănă la fraze neînțelese și fără șir dintr'o carte sosită tocmai dela inspectorat:

„A zasztal fabol van kesitve.

A zeger tollal van fedezve”.

O limbă grea, colțuroasă, lipsită de dulceața graiului nostru, nul n'o să o poată învăță niciodată. O veni examenul și o vedeă ce-o face. De l-o mai îngădui bine, de nu s'o retrage. Unghia în gât nu și-o poate pune și pace...

Vremea examenului a sosit mai curând, decât ar fi dorit dascălul Irimie. Dela Sibiu încă îi veni veste, că la încheiere va azistă un „comisar” al consistorului, încredințat cu cumpănirea sporului în limba ungurească. Noutatea asta a răscolit din nou durerea și așa destul de sbuciumată a bietului bătrân. Ce-i de făcut? Să se înțeleagă cu popa, doar or putea potoli năcazul. Și s'a dus la popa, cu toate că nu-l prea aveă la stomac, de când acesta începuse a primi congruă, „încă o leafă peste ăle multe” cum zicea dânsul. Preotul, un om din vremea nouă, înțelese fără multă bătaie de cap durerea nemângăiatului apostol și fără a-i insuflă multă nădejde începă a-l îmbună: „O să fie toate bune, o să aranjăm noi treaba. Luni acum vine comisarul, vom da examenul cu Dumnezeu să ne ajute și pe urmă vom vedeă... îi mai reteză și d-ta gâtul la vr'un curcan d'ăia, îi mai desface butea cu „ruginitu” și vom căută să împăcăm și varza și capra.”

Dascălului Irimie îi tremurau glesnele de teama cheltuielii. Cam pricepea el unde bate popa. Și pentru a-i tăia pofta începă a se răsti:

„Ce curcan, părinte, că și alaltăieri mi-a supt dihorul unu! Ruginit! Hei, cât mi-am sgâriat eu palmele, până l-am văzut în bute!” Preotul însă, care de multă vreme aveă pic pe butea dascălului, eră neînduplecat:

„Ce să-i faci năcazului, rosti el cu o compătimire prefăcută — din două rele alegi pe ăl mai mic. — Dacă n'ar fi legea, dar legea-i dată dracului! Ai văzut ce ziceă „Gazeta”!

— Da, dar „Telegraful”... se mângăia bătrânul.

— Lasă „Telegraful”, ăla se scaldă în alte ape!” întrerupeă cu răutate preotul...

A sosit și ziua fericirii copiilor. Curăței, cu piciorușele aproape sângerate de șgă-

A. Durer: Isus Hristos pe muntele Golgota.

„Atâta-mi mai trebuie, să mă bag și 'n vreo sărăcie”, oftă dascălul întorcându-se abătut spre casă.

rieturile aspre ale spălatului, îmbrăcați în cămăși și izmenețe curate, cu liționii încă uzi și prelinși pe lângă urechi se înșirau

grupuri-grupuri spre școală mai puțin gălăgioși ca altădată, mai serioși și stăpâniți împodobi casa. Dascălul Irimie îi primă la intrare, așeză cununile pe pereți și în jurul

A. Durer: Isus Hristos bătut și batjocorit.

de o demnitate sărbătorească. Fiecare ducea pe mână câte o cunună de flori, adunate fir cu fir pe luncile Detunatei, pentru a

mesei și pe urmă-i împărția, pe cei mai buni în băncile dinaintea, pe cei mai slăbuți în urmă. Începuse și un examen de probă, când

iată că se anunțară pe la ușă oaspeții: Tistia cu luare aminte copilul prin bănci, oameni satului greoaie și îngâmfată; părinți cu stare, de tot felul intrau agale și se înșirau unii

A. Durer: Isus Hristos cade sub povara crucii.

mânați în fruntea clasei de puterea averii, câte-o văduvă șchioasă, ascunzându-și prin mulțime hainele sărăcicioase și căutându-și

dealungul păreșilor, alții se ghemuiau în bănci îndesând copiii unul într'altul.

În sfârșit sosi și comisarul, un om bine

legat, cam roșcovan, e'o bunătațe veselă în turi din ținerețe. — În urma lui veniă prefață, cu ochii mici, scrutători și vioi, un „omul și încă doi străini, necunoscuți, poate

A. Dürer: Isus Hristos e așezat în groapă.

dracului", cum i-ar zice muierele ori un „fecior de lele" cum îi zicea preottul, de care-l legau, ce e drept, amintirile plăcutelor avensinșoșitorii comisarului, ori cine știe, nescai oameni de-ai stăpânirii încredințați cu ridicarea din slujbă a dascălului Irimie.

În fața acestei neașteptate vizite bătrânul dascăl înghețase cu mâna pe nua. Abia a putut îngână câteva vorbe la salutul prietinos de altcum al comisarului.

Examenul n'a fost tocmai mulțumitor, ba dimpotrivă, după cum se putea ceti pe fața părinților, a arătat o scădere față de anii trecuți. Copiii răspundeau cu sfială și găngăvind într'una. În câteva rânduri domnul comisar a zis: „nu-i așa băiețuș“, și odată l-a umflat răsul și pe el și pe ceilalți domni și rădeau, de se cutremură catedra cu scaune și cu masă cu tot. Bageama n'or fi știut băieții la ungurește, căci în urmă se întrebau domni așa ca 'n batjocură unii pe alții:

— Miböl van a zastal kesítve?

— Mivel van a zeger fedezve? și răspundeau tot ei răsând:

— A zastal tollal van fedezve;

— A zeger fabol van kesítve.

Dascălul Irimie se scuză în dreapta și în stânga: „N'am prea avut vreme și de asta. Copii sunt mulți, 87 anul ăsta, da eră să fie 95, da 8 s'au lăsat, 5 s'au suit la munte și 3 au plecat în țară. Obiecte încă sunt multe, uite e computul, e geografia, e istoria patriei, e cantul, și eu is numai o putere. Să fiu tânăr, hei ce-ar mai fi să mai fiu de douăzeci și opt de ani, cum am fost odată, dar acu am șazezi fără doi și slujesc de aproape treizeci de ani „la altarul culturii noastre naționale“ și apăsă bătrânul cu glasul frumoasele cuvinte ale marelui Mitropolit Șaguna. Preotul îi făcu semn să încheie. Comisarul dori să asculte o cântare. Se ridicară toți cu sgomot și dascălul Irimie începă bărbătește și cu fruntea ridicată de o mândrie înălțătoare:

Astăzi fraților români,

Ne vedem și noi stăpâni...

Copiii îl urmăriră cu însuflețire, iar la sfârșit părinții înduioșați până la lacrimi exclamau satisfăcuți:

„E bine destul, noaf! Nu poți aștepta mai mult dela un om singur!“

Comisarul a rostit câteva cuvinte de laudă și n'a uitat să spună că-s vremurile grele și că s'au înăsprit legile învățământului, băgând la fiecare vorbă câte-un fier înroșit în inima dascălului Irimie.

Protocolul nu l-au încheiat aci. Erau lucruri mari de trecut în el și trebuia multă chibzuială și bătaie de cap, — zicea popa — până ce s'o putea iscăli.

„Am să pun eu treburile la cale“, șopti el în urmă la urechea bătrânului — „d-ta dă fuga și fă pe-acasă rânduială de ceva udătură!“

Ce eră să facă bietul dascăl, S'a strecurat cum a putut printre mulțime și a năpădit pe capul bătrânii:

„Vezi de-un curcan, ia-l pe ăl mai slab și să nu întinzi la mâncări, că de-i sta să le dai, ăștia-mi mănă și urechile. Vin dă-le din butoiaș și mai pune-le și apă, că nu le-oi desface eu acum „ruginitu“ că n'au săpat ei la viță! Să nu le torni la băutură, cum ți-e treaba, auzi, că mă bagi în pământ!“

Dăscălița nu eră nici ea cu mâna spartă. Fusesse fată de oameni cu stare și știă prețui avutul. De aceea când a auzit că-i vin oaspeți la masă a început a se tulbură ca o volbură:

„Să ți-i fi luat dracul cu tine cu tot, că mai sunt dăscăli în lumea asta, dar nu mai umblă după atâta cinste!“

Nu voiă cu toate acestea să rămână de rușine. Și-a sufelcat mânecile, s'a încins cu șorțul cel alb de bucătărie și cât te-ai șterge la ochi oala cea mare cu două toarte clocoteă cu două găini în ea ca la nuntă. De curcan nu s'a îndurat. Prea ar fi fost pagubă mare. Așa a tăiat două găini, cari și așa cloceau și nu mai eră chip să ouă, — o să lungească cu ele o zamă, ca pe vreme de foamete să le taie domnilor și gustul beuturii.

Dascălul Irimie a rămas foarte mulțumit cu aranjamentul bătrânii. Popa însă și ceilalți oaspeți și mai cu seamă comisarul steteau ca opăriți în jurul castronului, mare cât o burtucă, în care putea lesne înnotă o rață cu câțiva pui.

„Slabă întăritură“ își gândeau ei, pe vreme ce dăscălița le imbiă șireata cu vorbe dulci câteun scaun de ședere.

„Să vedem de protocol ăla!“ rosti preotul cu o vădită nemulțumire.

Dascălul Irimie tresări. Un fior rece îi trecu deodată prin întreg corpul și tremură ca prins de friguri. Nu putea decât să îngâne

cu glasul stîns îmbierile prietenoase ale femeii:

„Dar poftiți domnilor, faceți-ne cinste, pârînte, domnule comisar, poftiți domnilor și D-voastră!...”

Mai mult de rușine decât de dragul mîncării, s'au pus să soarbă câte-o lingură, au luat și câte un picior din găină, care însă mai mult le-a întăritat foamea, decât să le-o stîmpere. Cana de vin încă n'a lipsit, un cighir oțetit și rău, de prindeau măruntaele rugină de el.

Preotul nu s'a mai lăsat momit, ci a provocat categoric pe comisar să scoată protocolul.

Dascălul Irimie înghețase. Tot cuvîntul comisarului îi intră ca un cuțit în inimă. Mai ales unde vorbea de „lex Apponyi articolul 37 §. 9” care zicea: „precumcă dascălii de legea veche, dacă nu pot arăta spor multumitor în limba ungurească sunt a se da afară din slujbă”, mai ales aci, la partea asta bătrînul Socrate par'că deșertase el întreg paharul cu venin.

După ce-și mai veni în fire, începî a se tînguî cu glas rugător:

„Dar oare n'am putea-o potoli, cumva, domnule comisar, uite, nu de altceva, dar rușinea...”

— Destupă butea cu ruginitu și vezi de pîrjolește vr'un curcan, altcum de geaba te milogești aci”, îi șopti popa aspru la ureche.

Ce eră să facă bietul dascăl! Vin o mai da Dumnezeu, așu-i bun, curcanii iar nu s'or urzică toți, dar dascălia dacă o pierzi nu mai dai de ea pînă-i lumea. Și așa mai de silă, mai de nevoie s'a coborît dascălul meu tot fugulița la butea cu ruginitu, pe vreme ce dascălița jumulea învâpăiată un curcan, de n'o fi avut zece chile, apoi n'a avut nici unul.

Și de câte ori se gîta vinișorul, ce vin, de te ridică în slavă, nu altceva, preotul cerea cu asprime să se iscăliască protocolul și atunci ca prin minune dispărea de pe masă ulciorul, pentru a se arăta iarăș greoi și aburit, plin aproape cu vîrf de nectarul profiriu, cu miros îmbătător de tirighie.

Curcanul rumen a deschis și mai mult găt-lejul oaspeților așa încât preotul cerea mereu iscălirea, iar vinul părea că nu se mai isprăvește. Dascălul Irimie se pusese pe gînduri. Cu fiecare cană părea că-și rupe o pîrticică din inimă. „Munca mea și suduarea mea cum se împrăștie”, se tînguia el, de câteori desfăcea cepul. Când a văzut, că domnii s'au așezat cu nădejde la masă cu gînd să-i pustiiască vinul, nu s'a mai putut stăpîni și când preotul a cerut din nou să se încheie protocolul, s'a ridicat de pe scaun și a început cu lacrămile în ochi:

„Domnule comisar și domnilor, eu... din cît am putut am făcut; iscăliți protocolul, ori nu-l iscăliți, mie mi-e tot una. De mi-ți luă școala, luată să fie, uite-o acolo, unde e. Datoria mi-am făcut-o în cinste și omenie. De aproape treizeci de ani slujesc la altarul culturii neamului, cum a zis marele arhieru Șaguna. De-ți crede cu cale, că mai sunt vrednic, bine de bine, de unde nu eu... mai mult nu pot”...

Eră să mai spună două vorbe, dar l-a înneecat plînsul și s'a lăsat obosit pe scaun.

La vreo câteva zile preotul îi strigă voios dascălului Irimie peste ulucii porții: „Nu-ți-am spus eu dascăle, că nu-i dracu așa de negru, cum îl ține lumea?”

„Vezi, tot „Telegrafu”... grați dascălul.

„Da de unde! Ruginitu dascăle a făcut minunea”.

Gheorghe Stoica.

Cîntec.

Mîne trebuie să plec,
Făr' a mai privi-o,
Ah! și 'n lacrimi să-mi înnec
Cel din urmă-adio!

Plec și n'am să mai reviu
Niciodată, poate:
Ah! și sufletu-ți zglobiu
Va uita de toate...

Trebuie să plec curînd...
Rămâi sănătoasă!
Ah! și plec cu tine 'n gînd,
Dulcea mea crăiasă!

St. O. Iosif.

Românii din America.

— O călătorie de studii în Statele-Unite. —

(Urmare)

II. Ocupațiunea lor. — Muncă și câștig.

Românii din America nu trăiesc risipiți și, cu toate că aproape toți sunt plugari, nu muncesc pe întinsele ferme (moșii) din America, ci trăiesc la orașe, în grupuri mai mari sau mai mici, și sunt cu toții muncitori de fabrici. Dintre cei aproape 100.000 de Români mai bine de jumătate trăiesc în Statele Ohio și Pennsylvania, iar restul în alte 4—5 State: Indiana, Illinois, Michigan, Montana.

În Statele Ohio și Pennsylvania se găesc și cele mai puternice colonii românești: 4500 de Români în Youngstown (alte vreo 4000 în orașelele din jur); peste 2000 de Români în Cleveland (care pe vremuri a fost cel mai puternic centru românesc, dar azi nu mai este căutat de Români, fiindcă lucrările merg mai bine în alte părți); peste 1000 în Alliance; 300—500 în Canton, Akron, Cincinnati, Newark (toate în Statul Ohio); peste 1000 de Români sunt în orașele Sharon și Farrell; mai multe sute în Erie, Pittsburg, Philadelphia (toate în Statul Pennsylvania). Puternice colonii românești sunt în Detroit (Statul Michigan: peste 2000 Români); Chicago (Statul Illinois: 2000—3000 Români); Indiana-Harbor (Statul Indiana: peste 1000 Români); Indianapolis, Gary, Aurora și alte orașe.

Și pretutindeni în aceste State (afară de Statul Montana unde trăesc vreo 800 de Români ca ciobani) toți Românii, aproape fără deosebire, sunt muncitori de fabrică.

Emigranții de deosebite naționalități au în America deosebite ocupații. Grecii și Italienii sunt negustori de poame și cofetari; Evreii negustori sau agenți; Germanii meseriași (mai ales tâmplari); Suedezii și Norvegienii tăietori de păduri; Elvețienii farmeri (fermieri); Italienii de Sud (Sicilia și Calabria) lucrători la drumurile de fier și șoselele publice; iar Românii, alături de Unguri, Slovaci și alte popoare

din Răsăritul Europei — se îndeletnicesc cu munca cea mai grea: munca în fabrici.

De altminteri în America câștigul de pe munca câmpului e tot așa de mare ca și câștigul din fabrică. Poate chiar mai însemnat, pentru că traiul dela țară nu-ți dă atâtea prilejuri să cheltuiești.

Români cari să se îndeletnicească cu o meserie oarecare sunt puțini și nici aceștia nu sunt în stare să dea înainte, pentru că aproape nici unul nu urmează în lumea nouă meseria pe care a învățat-o în lumea veche. Am cunoscut mulți cari acasă au fost cismari, iar aici s'au făcut brutari, băcani sau măcelari; altul a fost acasă cojocar, iar în America s'a făcut croitor sau barbier etc. Fiecare își alege o meserie nouă, pe urma căreia nădăjduște să trăiască mai cu ușurință, apelând la sprijinul Românilor! Toți aceștia trăesc din fărâmaturile ce sunt în stare să rupă din câștigul muncitorilor români, cari numai ei câștigă deadreptul dela Americani.

Toată această clasă de așa ziși meseriași, la cari trebuie să adăugăm și clasa cărturarilor noștri, sunt un balast pe care trebuie să-l supoarte muncitorimea română, care a clădit și susține tot ce este românesc în America. Din fărâmaturile de câștig ale acestor robi moderni trăesc toți ceilalți Români: agenți, funcționari de bancă, negustori, meseriași și preoți.

În ce privește fabricile, emigranții români preferă fabricile de fier și oțel, turnătoriile și topitoarele, unde sunt mai bine plătiți, fiindcă munca este mai grea. În aceste fabrici munca urmează fără întrerupere, și ziua și noaptea, și Duminecele și în zilele de sârbători. În câteva fabrici muncitorii lucrează numai 8 ceasuri, așa încât lucrătorii se schimbă de 3 ori pe zi. În cele mai multe fabrici însă muncitorii lucrează 12 ceasuri pe zi, — o săptămână ziua, în cealaltă noaptea.

Și în aceste fabrici Românii, alături de Unguri și Slovaci, îndeplinesc munca cea mai grea. Puțini dintre ei ajung foreman-i

(supraveghetori) și aproape nici unul boss (șef de atelier). Parte dintre ei sunt simpli muncitori (laborer) cărora zi de zi li se spune ce să lucreze, parte au job-ul (job-lucru), muncă anumită pe care o fac zi de zi, an de an.

Plata lor variază între 20 și 40 cenți pe ceas (1 coroană și 2 coroane pe cias), așa încât pe zi ajung la un câștig de 2 dolari până la 4 dolari (10 până la 20 coroane). Plăți mai mari de patru dolari pe zi (fără ore suplimentare) puțini Români au. Ocupațiile mai ușoare și mai bine plătite Americanii și le rezervă lor și la ai lor.

În presa românească din America de mulțori s'a scris despre coloniștii români din America. A vorbi, însă, despre coloniștii români, dând cuvântului adevăratul lui înțeles, însemnează a nu cunoaște viața și îndelungnicirile Românilor din America.

Emigranții noștri români azi sunt încă aproape toți călători, cari au venit aproape fără excepție numai cu gândul de-a câștiga cât mai mulți bani și în vremea cea mai scurtă, pentru a putea plăti datoriile de-acasă. Nimic nu dovedește mai mult că cei mai mulți dintre emigranții români de azi se gândesc să se înapoieze în țara veche, decât faptul că foarte puțini (poate nici o sută) sunt cetățeni americani și foarte puțini cer să li se libereze „hârtia întâiu” (first paper), în care se cuprinde declarația că vreau să se încetățenească. (Pentru a ajunge cetățean american trebuie să fi petrecut în America cel puțin 5 ani și „hârtia întâiu” trebuie s'o ai de cel puțin 2 ani).

În America întregă nu sunt nici 50 de coloniști români, cari să lucreze pământul pe riscul propriu, deși în cele mai multe State guvernul oferă, gratuit, fiecărui colonist câte 160 acre (vreo 30 jugere) de pământ. Pentru a putea lucra pământul îți trebuie însă capital, ca să-ți poți cumpăra vitele și acareturile necesare și să plătești muncitorii, — iar Români noștri nu aduc în America capitaluri, ci merg ca să-și câștige capital. Agricultură este, de altă parte, împreună cu grijă multă și risc. De aceea Români noștri își aleg munca mai grea dar

fără grijă: munca în fabrici, care nu cere nici cunoștințe pregătitoare, nici capital și nici nu e împreună cu risc.

Lipsa aceasta de capital a zădărnicit și încercările, de-acuma sunt 4-5 ani, de-a întemeia o colonie românească în peninsula Florida. Pământul într'adevăr este foarte bun și ieftin, clima caldă și sănătoasă, — dar pământul este necultivat. Trebuie curățat, canalizat și trebuie să aștepti 2-3 ani de zile până să aducă roade din vânzarea cărora să poți trăi. Agenții americani — și Români cari s'au pus în serviciul lor — au spus adevărul când vestiau că în America întregă nu este pământ mai fertil decât în Florida, dar n'au găsit de cuviință să le spună cumpărătorilor că au lipsă și de oarecare capital. Mulți Români și-au băgat atunci toate economiile în cumpărare de pământuri, ca ajungând apoi în Florida să se convingă că au pământ bun, dar n'au putința să-l lucreze.

Și Români noștri, păgubiți dar mai bogați cu o experiență, s'au întors în fabrici și tot în fabrici s'au dus și ceice au venit de-atunci încoace din lumea veche.

Lipsa aceasta de capital, alături de lipsa de cunoștințe pregătitoare, este cauza că nici meseriașii noștri nu pot da înainte, voind să ajungă ei patroni. Numai salonerii (saloon = cârciumă americană, în care se vinde bere și rachiu, fără mâncare) mai reușesc să trăiască pe urma acestei ocupații mai domnești, deoarece marile fabrici de bere le pun la dispoziție capitalul necesar în schimbul obligamentului de a cumpăra berea dela ele. Dar și acest ram de câștig pierde pe seama Românilor, căci o nouă lege, votată în toamna anului trecut, dă drept de-a avea salon numai cetățenilor americani.

Astfel emigranții români sunt și rămân aproape fără excepție muncitori de fabrică, în rândul întâiu muncitori în fabricile de fier și oțel, al căror număr, în 1911, a fost de 13,853.

Nu se poate tăgădui că munca aceasta este bine plătită, dar este și istovitoare și primejdioasă. Vara mai ales, când băntue călduri aproape tropicale, sărmanii noștri Români o duc greu, deoarece în fabricile

Membrii societății române „Invierea”.

acestea nu se mai stinge faierul (cum numesc Românii focul, deoarece foc în limba engleză are înțeles scabros). În acest răstimp se întâmplă și cele mai multe nenorociri. Mai ales în anii dintâi ai emigrației române, când emigranții români n'aveau dela cine să întrebe cum se lucrează în aceste fabrici, unde nu se puteau înțelege cu foreman-ii și boss-ii americani, nenorocirile erau dese. La neîndemnarea Românilor se mai adăugă apoi și oboseala nopților nedormite.

În aceste iaduri își petrec Românii noștri cea mai mare parte a vremii ce o petrec în America, 12 și uneori și mai multe ceasuri pe zi.

Unica mângăere a lor este pedia. (Plata se face tot la două săptămâni, de obicei Sâmbăta, care se numește „pay-day”, zi de plată. Din acest cuvânt Românii noștri au format un cuvânt româno-american pedie, dându-i înțelesul de plată pe două săptămâni).

Pedia cea mai mică pentru un muncitor care nu pierde vreo zi de lucru este 25 dolari. Câștigul lunar cel mai mic este, prin urmare, 50 dolari (250 cor.). Muncitorii mai în-

demânateci și statornici câștigă însă și 100-120 dolari pe lună (500-600 cor).

Din pedia aceasta Românii noștri își plătesc mai întâiu bortalul și datoria la saloane. Sub bort (englezește board-masă și locuință) Românii noștri înțeleg toată întreținerea: locuința, masă și spălatul rufelor. Bortalul costă pe lună 14-18 dolari, după cum într'o cameră locuiesc 2-3 sau mai mulți chiriași. Mai ales la început, locuințele lăsau foarte mult de dorit sub raportul curățeniei. Românii noștri, emigrați cu gândul de a face cât

mai multe parale și în vreme cât mai scurtă, preferau să doarmă câte 2 inși într'un pat, câte 4-5 inși într'o cameră mică și joasă (cum sunt în general locuințele în America), numai și numai ca să poată economisi 3-4 dolari mai mult pe lună. Și patronii bortalurilor profitau și ei de această sgârcenie a bieților noștri muncitori, așezând tot mai multe paturi într'o chilioară mică.

Astăzi în această privință stăm mai bine în cele mai multe locuri.

Datoria la salon este mai mare sau mai mică, după cum este omul. Beutura fiind

Defilarea societății „Invierea”.

foarte ieftină: o halbă de bere 5 cenți (25 bani) — berea este beutura de căpetenie în America — trebuie să fii bețiv ca să cheltuiești o sumă mai mare pe lună. În general se poate spune, că un muncitor cu o pede de 25 dolari (50 dolari pe lună) poate să economisească pe lună 20 dolari (100 cor.). Cei cari știu să facă economie, își văd de lucru și nu schimbă fabrica tot la 3—4 luni, câștigă și mai mult și pot să economisească pe lună 30—40 dolari (150—200 cor.), fără să ducă vreo lipsă. Intre cei dintâi emigranți români în America vor fi fost, fără îndoială, mare parte și aventurieri, cari au părăsit patria ca în lumea nouă să facă averi cum au făcut atâția alții, iar în lumea veche să li se piardă și amintirea. Majoritatea covârșitoare a emigranților români au alcătuit-o însă în trecut și o alcătuiesc și acum oamenii năcăjiți, cari au părăsit vatra strămoșească ca în lumea nouă să-și încerce norocul și să câștige atâta ca să-și poată răscumpăra moșiile încărcate de datorii.

Și an de an s'au plătit, în Ungaria, mii și sute de mii de coroane cu bani românești din America și an de an s'au cumpărat sute și mii de jugăre de pământ cu banii trimiși de cei ce au plecat în America cu gândul să nu uite de cei de-acasă.

Astăzi, ajutorul bănesc anual ce-l primesc Românii din Ungaria trece peste 30 milioane coroane. Pentru a se trimite o astfel de sumă ar fi deajuns ca a treia parte a Românilor din America, 30.000 de emigranți, să trimită câte 1000 de coroane pe an. Suma aceasta medie este însă departe de realitate. Sunt emigranți români, cari trimit anual câte 2000 până 3000 coroane. Astfel numai ciobanii din Poiana-Sibiului, cari păzesc turmele de oi din Montana, trimit în satul lor an de an aproape 1 milion de cor. Din Youngstown, unde trăesc azi cei mai mulți Români, s'au trimis în anul trecut peste 3 milioane de bani românești. Adresându-ne băncilor mai mari americane, cari se ocupă cu trimiteri de bani, am putut controla trimiterea alor peste 28 milioane de coroane. Și sume însemnate se trimit prin agenții recunoscute sau în scrisoare recomandată, iar cei cari se întorc acasă duc banii cu ei. Nu este nici o exa-

gerare dacă afirmăm, că în anul 1912, care a fost atât de critic în Ungaria, emigranții români din America au trimis la ai lor aproape 40 milioane de coroane.

Acesta nu este însă întreg câștigul care se realizează în America. An de an se pierd nenumărate zeci de mii de coroane încredințate agenților necunoscuți. Agențiile cari

Cassierul societății din Youngstown, cu eșarpa de cassier.

se ocupă cu trimiterea de bani cele mai multe sunt înființate de oameni fără capital, cari vreau să trăiască pe urma câștigului ușor ce se poate realiza din acest ram de afaceri. Neavând însă capital, ca să-și câștige un capital oarecare operează cu banii dați lor spre expediare și așteaptă să primească bani dela alți clienți ca să trimită banii clientului mai vechiu. Și așa o încurcă de pe-o zi pe alta, trimit banii cu întârzieri de săptămâni și luni de zile, întrebunțează

o parte a banilor spre scopurile lor și când nu mai au încotro dispar din oraș și trec în alt stat, unde își schimbă numele și încep vechea meserie dela început. Unii dintre acești agenți ajung departe. Schimbă numele agenției în „bancă”, primesc depozite după cari nu plătesc însă dobândă, dau împrumuturi și fac tot felul de afaceri financiare ca apoi într'un moment de criză, când oamenii vreau să-și ridice depozitele, să declare falimentul.

Și între acești agenți-bancheri cari lucrează cu Românii sunt oameni de toate neamurile: Români, Unguri, Evrei din România și Ungaria și alții. Toți știu vorbi românește și au la îndemână vreun ziar românesc care le face

reclamă („Deșteaptă-te Române” și „Steaua Noastră” din New-York, „Lumea nouă” din Chicago și a.).

Știrea că „Albina” din Sibiu a hotărât înființarea unei sucursale în New-York a fost primită de toți Românii din America cu mare bucurie. A fost însă o fatalitate că izbucnirea crizei financiare în Ungaria a împiedecat realizarea acestei hotărâri. „Albina”, cu încrederea de care se bucură nu numai la Români, ci și la Unguri și Sași, ar fi putut concentra în scurtă vreme trimiteri de bani de 40—50 milioane, mântuind în acelaș timp nenumărate zeci de mii de coroane bani românești ce se pierd prin mâinile agenților necinstiți. (Va urmă).

Ion Iosif Schiopul.

Înviere.

Glas de clopote vestește
Învierea lui Hristos,
În grădina cu cruci negre
Ard făcliile frumoș.

Par'că-i sufletul: schintee
Tremurată 'n cet de vânt,
Ce-a ieșit să vadă-aiieva
Învierea din mormânt.

Însă 'n marginea grădinii
Unde rugă nu-i, nici plâns
Și făclia cea din urmă
De prin alte vremi s'a stâns.

Peste cruci se cerne jalnic
Noaptea ulmilor pleteși,
Or fi morții din morminte,
Ori sunt viii păcătoși?

Ecaterina Pitiș.

Ouă roșii.

Pământul se cutremurase,
S'a 'ntunecat în miezul zilei,
Iar sus pe Golgota murise
Isus împărțitorul milei.
Apostoli și mironosițe
Erau cutremurați de-un dor
De-a mântui sfintele moaște
Și-a le 'ngropă în legea lor.

Pilat nu le-a 'mplinit rugarea.
Cesarul poate se temeă
Că luat de dănșii trupul rece
Cum prorocise — va 'nviă.

Maria Magdalena însă,
Cea credincioasă lui Isus,
A înroșit un coș de ouă
Și cinste lui Pilat le-a dus.
Pilat uimit de-așa minune
Uitându-și gândurile grele
I-a zis Mariei-Magdalene
Să ceară ceva pentru ele.

S'a înroșit mironosița
Și-a îndrăznit să-l roage 'n cet:
„Dă-mi mie trupul de pe cruce
A lui Isus din Nazaret”...

Pilat s'a turburat o clipă,
S'a hotărât apoi să-l deie.
A luat din mâna ei poclonul...
Ce să se teamă de-o femeie?
Mironosița 'nvingătoare
Cu doi apostoli mai străini
Culcară 'ntr'un mormânt de piatră
Pe cel incununat cu spini.

S'a străjuit apoi mormântul
Și piatra se pecetlui,
Dar cel ce-a întrupat cuvântul
A înviat a treia-zi.

Maria Cunțan.

ROMANUL REVISTEI „LUCEAFĂRUL“

Arhanghelii

de

I. Agârbiceanu.

(Urmare.)

Universitarii Ungurean și Pruncul nu mai dansau de mult. Ei se așezară la masa notarului într-una din camerele birtului și, cu ceilalți oaspeți ai lui Iosif Rodean, ciocneau mereu paharele, discutau aprinși, cântau într-o larmă mare. Doamnele cu domnișoarele și cei doi logodnici se duseră acasă îndată după miezul nopții. Bărbații, singuri acum, începeau adevărata petrecanie cu beutură. Părințele Murășanu veni, pe la un ceas din noapte, la masa lor, beu un pahar de vin ciocnind cu notarul, apoi se depărtă și el cu fetele și cu preoteasa. Clericul nu voi să meargă acasă. Elenița îi zămbi cu atâta farmec la despărțire, îi zise așa de dulce „la revedere“, îi strânsese mâna cu atâta prietinie, încât Vasile Murășanu simți o voie de chef, ca nici odată. Dansă fără încetare cu fetele din sat, începând să spună strigături, eră neobosit. Birtul întreg vuiă mereu, părând că larma multă o să-l spargă. Între jucători se arătă mereu și Ghiță.

Advocatul Poplăcean se trezi ca dintr-un somn, proaspăt, cu sete nouă de beutură. După ce vreo două ceasuri nu spusese aproape nimic, și moțâia mereu de somn, acum nechezatul lui se auzia mereu. Bătrânul acesta putea trei nopți în șir să nu se culce, îi eră destul să moțâie un ceas-două, ca să continue, tot cu mai mare plăcere, cheful.

Celalalt avocat, Petru Stoica, abia acum ajunsese în stadiul acela al beției, în care unii oameni își simt mîntea mai limpede, mai strălucitoare de inteligență. El discută acum, cu multă aprindere, cu universitarul Pruncul. Din cum ascultau și din cum se amestecau cu toții în discuția asta filozofică, se vedeă că toți sunt atinși bine de puterea vinului. Altfel, pe cei mai mulți oameni, chestiile aceste abstracte nu-i interesează.

„Admit și eu, ziceă Pascu, să nu credem decât ceea ce vedem și ce putem pricepe. Admit că materia e singură și vecinică. Dar nu pot să cred că materia asta nu-i stăpînită de anumite legi. Legile acestea le vedem în fiecare clipă. Nu zic că legile acestea sunt croite de-o putere superioară, însăși materia și le-a făcut ca să fie stăpînită prin ele. Materia oarbă e brutală.

— Dar nu vezi dumneata că în lumea asta totul e brutalitate? îi răspunse repede Pruncul. Nu vezi dumneata că totul se întîmplă în lume orbește? Îndată ce admiti o lege, trebuie să admiti și o inteligență. Da, sunt forțe în materie, dar nu sunt legi; în legi trebuie să descoperi o finalitate, o țintă.

— În legile materiei îți descopăr o țintă, răspunse zăbind superior Pascu. Conservarea sau învierea continuă a materiei, a lumii întregi, e ținta legilor sale. Iată, de pildă, să luăm trupul omenesc, numai cine nu-l cunoaște poate spune că nu-i stăpînit de legi. Să luăm inima, tubul digestiv, aparatul respirator, toate acestea nu-s conduse de legi? Și legile acestea au altă țintă decât să conserve individul și să-l propage mai departe?

— Da, sunt legi acestea, zise doctorul Pruncul. Organismul nostru nu-i decât un complex de legi. Toate funcțiunile trupului se întîmplă cu regularitate uimitoare, până când organismul e sănătos. Numai cât eu cred, că pe calea ce ați apucat nu veți reuși să deslegați niciodată chestia dela care ați pornit. Ori le zici forțe, ori legi, singur mecanismul materiei nu explică viața.

— He-he-he! făcu bătrânul Poplăcean, știam eu că imblătesc paie oamenii aștia. Nu explică viața! Nici nu se poate așa ceva!

— Ba se poate foarte bine, zise cu mânie Pascu. Viața nu-i decât un lanț nesfârșit de legi, din care tot ce există se înnoește din nou și se va înnoi, sub alte forme totdeauna. Pentru că materia e vecinică, e mama noastră a tuturor.

— Și totuș rămâne încă să ne explici ce e viața“, zise Ghiță, care în clipa aceea se ivi la masă.

„Dumneata poți să glumești, domnule Rodean, dar ce susțin eu e rezultatul multor cercetări științifice și al multor metafizice“, zise Pascu. Dar băgând de seamă, că Ghiță zămbește mereu se infurie deodată și adause: „Ei bine, să știi dela mine că eu nu cred în creație, nu cred în Dumnezeu, nu cred în suflet și viața viitoare. Acestea toate-s fleacuri“, zise el cu mânie.

„Colosal!“ se auzi vocea groasă a lui Ungurean,

„Mărturisirea asta de credință nu-ți ajută nimic, domnule Pascu, zise Ghiță zâmbind. N'ai făcut decât să despopulezi viața, s'o areți și mai pustie și mai neînțeleasă.

— Dumneata crezi în creația lumii?“ îl întrebă cu batjocură Pascu.

„Se poate să cred. Dar eu nu răspund, fiindcă eu nu mi-am pus de gând să explic viața.

— Asta-i, luă cuvântul Pruncul. Trebuie să admitem, că nu pricepem nimic. Toate legile dumnitale nu-mi explică nimic. Că de-mi vei spune, că inima mea bate ca să pună în circulație sângele, te voiu întrebă, că lipsă am de această circulație? Și de-mi vei răspunde, că e necesară circulația susținerii organismului, pentru viața lui, te voiu întrebă, că ce sens are organismul ăsta să trăiască, dacă odată va muri? Și de-mi vei zice ca să propage specia omenească, îți voiu răspunde, că ce sens are această propagare de care eu nu-mi voiu mai putea da seama și care va scoate la iveală ființe a căror viață e tot așa de neînțeleasă ca și a mea? Dar dacă spun: forțe, nu legi, atunci știu dela început, că nu le voiu putea pricepe și mă mulțumesc să mă rostogolesc prin viață fără nici un gând, ca un bolovan ce se prăvale pe-o coastă. Nu cunoaștem și nu vom cunoaște nimic! Dealtfel e și mai bine așa, să fim nepăsători, să ne petrecem până putem, să nu ne pese de lume, de viață. Această e cea mai bună palmă ce i-o putem da neînțelesei vieți.

— Ce să-i dăm palme, frate, ce s'o palmuim? Începă Ungurean. S'o îmbrățișăm, s'o strângem cu putere la piept, imbrățișăm. Căci viața e plăcută, viața e dum-ne-ze-iască. Numai două vorbe sunt nenorocite în lume: două cuvinte pe cari le urăsc din tot sufletul: sărăcia și moartea.

— Moarte nu există, zise repede avocatul Pascu, e numai o înnoire a materiei.

— Of! să fie a dracului înnoirea asta, oftă Ungurean. Ia să-mi spu dumneata, că după ce mă voiu înholbă din ochi pentru cea din urmă dată și voiu înțepeni, voiu mai gustă eu busuioaca asta, îl voiu mai auzi pe Lăiță, voiu mai strânge în brațe un trup tânăr de fată? Va fi o bucurie pentru mine, dacă din trupul meu vor crește burueni?

— Viața ar fi prea tristă, dacă am crede, că materia e totul, zise doctorul Prințu. Eu deși o viață întreagă am pipăit numai materie și am tăiat numai în materie, totuș cred că nu-i cu neputință să existe o putere mare, care stăpânește în lume.

— Crezi în supranatural?“ îl întrebă c'un zâmbet de batjocură notarul Rodean, care până acum ascultase în tăcere, părând, că nu-l interesează ceace se vorbește.

„Pentruce n'aș crede, domnule Rodean?

— Pentru faptul simplu, că nu există. Nici o putere nu ne cărmuește. Noi ne cărmuim. Dacă ne pricepem și avem voință tare, ne facem viața frumoasă. Îvingem orice, d-le doctor. Luptăm și ne bucurăm — asta e totul.“

Notarul spuse cuvintele acestea cu vocea seacă. Sprâncenele-i erau încruntate și ochii lui negri ardeau adânc în orbite.

„Dar moartea, domnule Rodean, adause doctorul. Moartea încă o putem birui?”

— După ce te-ai luptat și te-ai bucurat o viață, moartea nu mai înseamnă nimic. Adormi sătul, poate obosit, de luptă și de plăcerile vieții. Asta e totul!

— Dar atunci, dumneata nu crezi, ca și d-l Pascu, nici în Dumnezeu, nici în existența sufletului și totuș mergi la biserică, pui pe popa să-ți jure băieșii când intră mai întâi în serviciul dumnitale, faci feștani pe la băi. Pentruce?“ îl întrebă doctorul atins neplăcut de zâmbetul de batjocură ce stăruia pe fața mare a lui Rodean.

„Pentrucă toate acestea-s de lipsă în lupta pe care o port eu“, zâmbi notarul.

„Ce luptă?”

— Lupta cu întunerecul, cu lăcomia, cu necunoscutul.

— Arme de luptă deci și nimic altceva?“ întrebă doctorul.

„Nimic. Nu fac decât mă îngrijesc ca izbânda mea să fie mai sigură“, răspuse cu aceeași ironie pe față notarul Rodean.

„Se poate, domnule notar, să judeci așa și să fii fericit. Nu zic ba, începă iarăș doctorul. Sunt atâtea credințe în lume căți oameni. Totuș îmi pare cu neputință ca dumneata să nu fi avut vreo clipă în viață când să te fi îndreptat spre puterea de care am vorbit eu.“

Notarul tăcu un răstimp. Surisul ironic căzu de pe fața lui, aceea se întunecă tot mai tare. La masă începură să converseze alții, tot mai aprinși de vin.

„M'am gândit odată“, începă cu o voce adâncă și rece notarul și îndată se făcu liniște la masă. „M'am gândit înainte de asta cu vreo douăzeci de ani. Lucram atunci la baie la „Aruncata“. Băieșii mei tăiară urgang de peste două sute de stângenii în piatră ca de cremene. Îmi înghițise o avere întreagă. Îmi ziceam dela o vreme, desnădăjduit, că nu mai descopăr vâna după care umblam. „o să-mi ajute Dumnezeu de-acum! Nu m'a lăsa pe drum cu familia.“

Vocea lui deveniă tot mai închisă, tot mai sură par'că, și umbrele i se lăsau tot mai dese pe față.

„Cineva a șoptit în mine, continuă el, cu siguranță Dumnezeu te va ajuta și nu te va

lăsa pe drumuri. Băieșii mei au mai lungit gangul cu șase sute de stângeni. Mi-am fost dat aproape și cămașa de pe mine. Mă înglodasem în datorii, cu multe rugăminți am înduplecat pe portărei să nu mă facă de rușine. Nădărduiam, nădărduiam în puterea de care-mi spui dumneata. Ei bine, șase ani am sperat mereu, simțiam mâna ocrotitoare de-asupra mea, a fost un delir, o nebunie în cei șase ani. Când au fost scobiți în stâncă opt sute de stângeni, într'o seară băieșii îmi veniră mai plouați ca câinii cei rătăciți, înțelegi dumneata, mai plouați ca câinii! „Meal” îmi ziseră ei. „Meal?” întreb eu. „Meal” îmi răspund din nou. Gangul răspunsese într'un teren bun de vale, dar nu se află aur. Ei bine, domnule doctor, eu atunci eră să nebusc. Puterea cea ocrotitoare n'o mai simțeam, pentru că nu fusese nicăiri. În urmă am început să muncesc la „Arhanghelii”.

El tăcu și pe câteva clipe la masa lor fu liniște; se simția par'că cum năvălește în golul acela larma meselor vecine. Apoi deodată se auzi vocea bătrânului Poplăcean: „Vi-vi-vi-vat „A-a'nghelii”. El nu se luă după alții să închine odată cu ei. Svântă pahar după pahar cu setea pământului fript de secetă.

Numai decât se ciocniră toate paharele. În clipe aceea se apropie și Ghiță aducându-l aproape cu puterea pe clericul Vasile Murășanu. Când îl zări Ungurean bătut în palme:

„Asta să ne deslege problema! Vino, Vasile, vino iubite, tu vorbești cu Dumitezeu, haida și mângăie pe-un nenorocit”, zise el, împiedecându-i-se mereu limba.

„Pe mine?” întrebă cu mânie avocatul Pascu. El, într'adevăr, părea foarte nenorocit cum nu-i reușise să-i convingă pe ceilalți despre adevărul convingerilor sale. Ungurean apucase de braț pe cleric, îl trăsese lângă sine, și-i zise:

„Spune-mi iubite ce-o fi dacă murim?”

— O să vedem atunci!” răspunsese zâmbind Vasile. El eră aprins de dans și-și sbicia fața cu batista.

„Asta-i adevărat răspuns de filozof, zise Pruncu. Închină, dragoste, un pahar cu mine.

— Într'adevăr ar fi interesant să-ți auzim părerea, zise doctorul Prințu. Prin orice cleric, prin orice preot, vorbește biserică.

— Nu e momentul potrivit pentru astfel de întrebări, domnule doctor. E ceasul trei din noapte”, zise clericul.

„Preoții nu se declară decât atunci când știu că oamenii-s aplicați să le creadă poveștile lor”, zise cu un zâmbet ironic notarul Rodean.

„A vorbi în vânt nu înseamnă a-ți împlini chemarea, domnule notar. Și, în sala asta,

cred că numai la moarte nu par a se gândi oamenii”, răspunsese clericul.

„Ba da, iubite, încep Ungurean pe un glas tânguitor, eu mă tem grozav de moarte. Mie mi-e frică să mor. O!” Universitarul ori de beție, ori într'adevăr de frica morții eră cu fața în descompunere par'că. Ochii lui clipeau bolnăvicios.

„Dacă ți-e frică de moarte, dragă Ungurene, înseamnă că nu te prea gândești la ea.

— Ba mă gândesc! Îmi vine gândul asta în mijlocul chefurilor”, zise universitarul.

„La moarte se poate gândi într'un singur chip cu folos: gândindu-te la ea să-ți întocmești vieța astfel încât să nu-ți fie frică de moarte. Cei ce-și împlinesc datorițele nu se tem de moarte”.

Vasile Murășanu spuse cuvintele acestea cu serioșitate, cu convingere. Se simți deci aproape rănit auzind hohotele de răs în jurul său.

„Nu poate un popă să vorbească și să nu predice”, zise cu batjocură notarul Rodean după ce se conțeni răsul dela masă.

„Se vede că asta e datorița noastră, domnule notar”, răspunsese cu vocea schimbată clericul. El deveni palid și se depărtă numai decât dela masă.

La masa notarului se beu cu patimă mai departe. Cântau acum, câte unul se ridică să toasteze; spuneă cu limba împiedecată câteva cuvinte în intreruperile neconținute ale celorlalți, apoi între strigăte de „ura”, „vivat”, „trăiască”; goleau paharele.

Lumina dimineții încep să se ivească: lampelle din birt împrăstiau o lumină gălbue, flacăra lor deveniă tot mai palidă. În sala de dans lumea se mai rărise; muzicanții erau palizi, obosiți, dar cântau necurmat. După fiecare joc se apropiiau tot alți ficioiri de Lăiță, îi puneau în mână un ban de argint:

„Numai o țarină încă, Lăiță”.

Lăiță eră angajat să cânte până la trei și jumătate, căci dela ceasul zece dimineața trebuia să înceapă din nou jocul în luncă ș'a treia zi, ș'a patra zi de Paști. Dar jocul nu se sparse la patru, ci abia pe la șapte.

La masa notarului nu mai rămăseseră decât cei doi universitari. Ungurean se sili din rășputeri să-l mai rețină pe directorul dela „Arhanghelii”, se apucă chiar să-i cânte troparul: „Unde umbrează darul tău Mihaiile Arhanghele”, pe care îl cântă de câteori se îmbătă tare. Dar nici oda la „Arhanghelii”, cum o numiă Ungurean cântarea asta, nu avu darul să-l mai rețină pe Iosif Rodean. Muzica tăcu în birt, și Lăiță, cu tovarășii după el, îl petrecu pe notarul și oaspeții acestuia până acasă, cu marșul „Desteaptă-te Române”.

Cei doi universitari închinău încă din pa-

hare, în camera plină de fum, când la spatele lor auziră o voce groasă, ca din fundul adânc al unei buți.

„Hristos o'nviat.

— Adevăăăăat 'n-viat“ zise Ungurean și clipi din ochi spre femeia care se legănă înaintea lor, cu fața aproape vânăată.

— Ptiu! lele Sofio, dumneata erai? Să bei un pahar de vin cu noi“, zise el.

„Ce-aștept eu alta!“ răspunse cu vocea adâncă „bărbătoiul“.

„Să bem și să joci cu noi un joc, suflete“, zise Pruncul.

„O! bea, da n'oi jucă“, durdui glasul „bărbătoiului“.

Dar îndată ce beură, cei doi tineri se ridicară ș'o luară la joc. Însă abiă reușiră să se învârtă de câteva ori. Nici pe ei nu-i mai țineau picioarele, iar văduva Sofia părea o statuă de piatră pe care o clătești cu greu, și după ce-ai clătît-o trebuie ș'o sprijini din toate puterile să nu se răstoarne.

„Ești plumb, lelișo“, zise Ungurean lăsându-se pe scaun cu multă grije, respirând din adânc.

„Hă-hă!“ făcu femeia, și porni încet, pipăind par'că, la alte mese unde se mai vedeau consumatori. Și salutul ei adânc se mai auzi de câteva ori.

Cei doi universitari moțăiră un răstimp, apoi adormiră cu capul pe masă. Erău așa de palizi încât păreau că-s scoși din sieriu.

Afară lumină dimineța zilei a treia de Paști. Oboșiți se strecurau pe uliță, pe Părul caprii, pe Vălișoara bărbați, femei, fete. În birt muzica tăcu, muzicanții se trântiră într'o cameră goală acum și începură numai decât să sforăe. Prin camerele birtului rămăseră însă destui oameni. Unii dormitau cu capul pe mese, alții se treziau acum și porunceau beutură proaspătă. Nici birtașul Spiridon, nici nevastă-sa nu se mai arătau prin birt. O slujnică buhoasă la păr, cu fața umflată de-o scurtă ațipire, serviă pe acești oaspeți întârziați.

Ca să-și poată face cineva o idee completă despre petrecania de Paști din Văleni în anul acela, trebuie să se mai spună că și a treia și a patra zi de Paști veselia, abiă restrângându-și în măsură neînsemnată proporțiile, vuu cu aceeași însuflețire ca și în ziua a doua.

Joi dimineța o căruță largă ducea din Văleni patru sprăzece bolnavi, îmbulziți unul într'altul, patru sprăzece morți par'că, așa erau de palizi, atât de nemișcate fețele lor. Eră taraful lui Lăiță.

XII.

Din ziua a treia de Paști lelișă Chiva nu mai are hodină. Iasă pe fiecare clipă din

căsuța de bârne, privește cu spaimă pe drum, pe potecile de pe culmi, și intră iar în casă la copiii, pe cari neliniștea ei începeă să-i îngrozească. Aproape în fiecare ceas lelișă se repede până la birt, cercetează cu privirile aiurite printre oameni, apoi se întoarce, aproape alergând, acasă, părăndu-i că va află aici ceea ce caută. Inima îi bate să-i sfarme pieptul cum intră în curte și-i pare că vede o urmă cunoscută. Infrigurată intră în casă, dar aici sunt numai copiii. Cercetează în cămară, pe sub șopron, în grădină. Dar pretutindenea o îngheață acelaș pustiu, acelaș miros de părăsire.

Luni noaptea bărbatul ei, Gligoraș, și-a dosit sculele de băit și-o lumânare de său, și a plecat la „Arhanghelii“ să taie aur. Gligoraș eră unul dintre oamenii aceia nefințeși pe cari îi află în toate păturile sociale, oameni cari deși trăesc în aceleași împrejurări ca și vecinii lor, totuș rămân mereu săraci, mereu lipsiți, deși în jurul lor, cu aceleași mijloace, alții se îmbogățesc. S'ar părea că pungile lor sunt sparte și pun înzadar bani în ele. Gligoraș munci vreo cinci ani la „Arhanghelii“, dar, prins odată cu mai mult de un font de aur, notarul Rodean îi dădu drumul. N'aveă însă de ce să se plângă: în Văleni erau și alte băi bune, și fu angajat numai decât. El știuse un ungher, pe-un gang părăsit acum, la „Arhanghelii“ unde dup'o împușcătură puteai să tai în aur slobod. De multă vreme tot stătû în cumpănă: să-și cerce norocul ori ba?

Ocnă „Arhanghelii“ eră păzită de oot străji, ziua-noaptea. Dar, cu sărbătorile Paștilor, știă Gligoraș că-și mai petrec și străjile. Dacă nu încearcă acum, trebuie să-și agațe nădejdea 'n cuiu. Nevastă-sa Chiva l-a desfătuit, l-a ocărit, l-a blăstămat că-i umblă gânduri tâlhărești prin cap în zilele celea mai sfinte ale anului.

„Avem din ce trăi, nu te spurcă, nu lăsă să te biruiască ghiavolul“.

Dar Gligoraș, palid și tăcut, se strecură din casă și de-atunci — dus a fost! Femeia nu mai știă pe ce lume-i, nu mai pricepeă întrebările, rugămințile copiilor, ci așteptă, alergă, cercetă prin unghete, prin pivniță, fugeă cu mintea rătăcită până la birturile din sat. Il căută ca pe-un vârf de ac, dar nu întrebă pe nime dacă nu l-a văzut cumva pe Gligoraș.

Vineri dimineța la ușa notarului bătû o straje dela „Arhanghelii“.

„Intră“, se auzi vocea puternică a lui Iosif Rodean.

„Hristos a 'nviat“, zise intrând feciorul spătos, voinic, dar foarte palid. Un miros de pământ, de sulfur, se răspândi numai

decât în cameră. Mirosul acela gădăli plăcut pe notarul, el se învioră, ochii i se umplură de strălucire.

„Adevărat c'a înviat, Mitruț!” răspunse el vesel apropiindu-se de strajă. „Ce-i mai nou la „Arhanghelii”? Nu v'a căzut vreun șoarece în clupsă?”

— Nu ne-a căzut”, răspunse scurt feciorul.

„Și v'ați petrecut și voi, Mitruț? V'a fost de-ajuns beutura ce v'am trimis?”

— De-ajuns, stăpâne, ș'a mai rămas”. El tăcu și neliniștea îi tot creșteă pe față, în priviri, în voce. Rodean băgă de seamă și încruntă sprâncenele.

„Ai să-mi spui ceva, Mitruț?” îl întrebă cu vocea mai închisă, mai rece.

„Da, domnule director, pentru asta am venit.

— N'au venit băieșii nici astăzi?” întrebă repede notarul.

„Au venit dar nu vreau să s'apuce de lucru. Stau șaptezeci în jurul băii trântiți pe spate. Până la gura vârtejului au mers, dar nici unul n'a vrut să se coboare.

— Ai inebunit?” strigă notarul sguindu-l de umăr.

„N'am inebunit stăpâne, dar jos în fundul vârtejului s'aud ca niște geamete. Băieșii au ascultat și n'a vrut să se coboare nime. Au eșit tăcuți și s'au trântit pe spate în jurul băii.

— Dar voi, nemernicilor, voi și hocmanii pentru ce sunteți? Nu le-ați putut porunci atâta seamă? N'ați putut merge vreunul să vedeți de ce se tem slăbănogii așa?” Notarul eră cuprins de furie și nu mai vorbea ci răgneă.

„Am fost, stăpâne, zise Mitruț, ș'am auzit și noi. Schelălăe ceva în fundul vârtejului. Nu-i părere, e adevărat. Oamenii nu vor să se miște la toate poruncile noastre. Nici n'ai cu cine vorbi căci tac toți ca piatra”.

În loc de răspuns notarul eși ca o vijelie în verandă și începă să strige:

„Niculae! Măi ticală! Pune șaua pe Murgu, măi Niculae!

— Să ierți, stăpâne”, începă Mitruț după ce se întorsese notarul, „să ierți de veste, dar oamenii se tem. Vălva băii dă de știre că se apropie o nenorocire: bate din ciocane și huieste!

— Să-ți vezi de drum, nemernice, să te aflu la baie, răgni notarul. Am să vă scot pe toți din slujbă!”

Mitruț eși îndată, apucă pe-o potecă și începă să urce spre Corăbioara. Dar abia se depărtase de sat, și pe aceeaș cărare, notarul Rodean trecu vijelios pe lângă el. Nici nu se uită la straje, ci împintenă mereu calul ud de sudoare.

Ajunse într'o jumătat' de ceas la „Arhanghelii”. Când îl zăriră băieșii se ridicară, se adunară pâlcuri-pâlcuri, și începură să șoptească.

Zoli albe, ca de săpun, curgeau de pe calul care se scutură cu putere, îndată ce Iosif Rodean sări din șea.

Băieșii, străjile, hocmanii îl întimpinară cu o tăcere de moarte. Păreau cu toții foarte hotărâți în liniștea ce-i stăpâneă.

„Intr'atâtea femei nici un bărbat nu se află?” strigă notarul c'un suris larg de batjocură pe față.

Mulțimea rămase tăcută.

„Dar ce v'a ajuns, prietinelor, de-ați împletit cu toții, ori doar ați vrea să serbăm și a șasea zi de Paști?”

Băieșii tăceab mereu cu fețele 'n pământ.

„După mine, feciori!” strigă Rodean înaintând spre gura neagră a băii, care răsufflă necontentit pânze dese de aburi și miros aspru de pământ umed. „Cine nu intră azi în vârtej e scos din slujbă. Muierii să rămână acasă”. În gura băii se opri, chipul lui uriaș eră acum în negura ce izvoră mereu din ocnă. Nime nu-l urmă.

„În vârtej nu mai lucrăm”, începă în silă unul dintre băieși.

„Nu mai băim în vârtej”, ziseră alții.

„Părăsim vârtejul”, se auziă acum din toate părțile.

„Ni s'a dat de știre c'are să urmeze moarte de om, dacă ne mai coborim acolo” se auzi, într'un răstimp de liniște un glas singuratic.

Notarul nu mai zise nimic. Ceru o lumânare de său și porni prin gangul întunecos și umed. De deasupra din boltitură, de pe pereți picurau mereu stropi grei în bălțile de jos, plescănind, pornind răsunete triste, pustii, ciudate, pe sub boltitura de piatră. Gangul eră destul de înalt, dar notarul trebuia să meargă frânt de spate. Notarul înaintă repede, călcă în bălți, dar nu mai simțea nimic. Va fi făcut vreo trei sute de metri când simți că i frig. Intrase în ocnă asudat și răceala pământului, umezeala, îl pătrunse fără ca să observe. Se opri o clipă, își prinse doi nasturi dela surtuc și porni din nou. În curând se află la gura vârtejului. Se opri și un răstimp nu auzi decât ecourile gangului, stârnite de picurii cari cădeau necontentit din boltitură. Lumânarea de său pătă în jur cu lumină gălbuie-roșcată negura de care eră plin gangul. Afară de ecourile acelea sinistre, cari păreau că se alungă, că se ascund, eră liniște adâncă. Deodată se auzi din adâncimile vârtejului ca ecoul depărtat al unui urlat de câne, apoi altul mai clar puțin, apoi altul stins aproape. Liniștea se înstăpâni din nou, și, deși notarul nu credea

nici în vâlva băilor, nici într'alte duhuri, simți cum i se răspândesc în trup fiori de ghiță. Incepî să asude. Așteptă îndelungat până ce din vârtej auzi din nou un sunet, un fel de „haaaau” prelung, înfiorător.

Se ridică apoi cum stă cu urechea aplecată spre vârtej, și porni pe gang înapoi. Când ieși din ocnă eră foarte palid și părea și el cu fața împietrită. Nici o urmă de mânie nu mai eră în glasul lui, când zise:

„Ne trebuie o funie lungă. În fundul vârtejurii moare un om”.

Limbile străjilor se deslegară numai decăt. „Nu se poate, domnule director. Suflet omenesc n'a intrat în baie de Joi. Jurăm pe asta, am fost mereu cu ochii în patru.

— Vă spun că în adâncimi moare un om. Căutați funii, legați-le deolaltă. În spate nu-l poate scoate nime căci vârtejurii e prea strămt și nici scările nu-s așa de tari”.

Convingerea cu care vorbi notarul învioră numai decăt pe băieși, și repede căutară funii, le legară într'o lungime de șasezeci de metri, și cei mai mulți intrară după notar în ocnă. Dar din vârtej, oricât ascultară, nu se mai auzi nimic.

„Va fi murit cu siguranță pân'acum”, zise Iosif Rodean.

„Eu zic c'a fost vâlva, domnule notar, ne-a dat de știre și s'a dus. Ș'a făcut datoria”, zise un băieș bătrân, ras cu totuș pe mustață și pe barbă.

„Nu mai spune prostii, bade Petre, străjile-s de vină la toată nenorocirea. Unul să se coboare pe scări să lege trupul mortului cu funia și-l vom trage afară”, zise notarul cu vocea foarte rece, foarte scăzută. — „Cine

se coboară?” întrebă apoi îndată, întorcându-se spre băieși.

Un răstimp nu răspunse nime, apoi un om uscat, numai oase, se ivi înaintea lui Rodean, își făcu o cruce, și începî să se coboare pe scări.

În liniște grea așteptau ceilalți la gura vârtejurii. Cei mai mulți își făcură cruce când tovarășuror se coborî în adânc. Iosif Rodean își ștergea mereu sudoarea. La flăcările gălbui ale lumânărilor de său oamenii aceștia palizi, cu fețele plecate, păreau niște stafii ce-au incrementat în rugăciuni. Un fior de ușurare îi sgudui pe toți când din fundul vârtejurii se auzi glasul lui Lisandru:

„Am! Aruncați funia!

— Am!” repetară băieșii, și glasurile lor vuiră într'un amestec ciudat prin gangul lung și întunecos.

În câteva minute mortul fû scos din vârtej.

„Ei, sărace, te-ai săturat de-acum de aur!” zise notarul Rodean aplecându-se spre mort. Dar nu-l putî cunoaște. Teasta capului îi eră sdrobită, fața lui eră plină de sânge închegat și de pământ. Câțiva băieși îl spălară numai decăt pe față.

„N'a murit de mult. Încă nu s'a răcit de tot”, zise unul dintre cei cari îl spălau.

„E Gligoraș” strigă apoi tot acelaș om.

Capetele se plecară: sub flacăra lumânărilor de său-îl recunoscură cu toții.

„Da, e Gligoraș”, zise cu tristeță notarul. Prețul lui ar trebui să-l plătească străjile dela „Arhanghelii”.

Dar cei opt feciori începură să se jure în fel și chip că pe gura băii n'a intrat suflet de om. (Va urmă.)

Cronici.

Literatură.

Vieța literară.

Decăderea criticii? Moravurile literare. Un început de pocăire. Nostalgia după vremurile „Sămănătorului”. Onestitatea literară.

Critica nu determină, ci e determinată de mișcarea literară a unei societăți. Culmile atinse de scriitorii unei epoci, sunt totdeauna și culmile pe care se găsește critica literară. Criticul urmează pe scriitor în diferitele lui manifestări, — și înălțimea lui, e înălțimea acestuia. Chiar și criticul dogmatic nu se poate răzimi decăt pe adevărurile scoase din mișcarea înfloritoare a epocilor literare sănătoase. Critica nu vine din afară, ci vine chiar din lăuntrul manifestă-

rilor literare. Un singur scriitor, de pildă, poate foarte bine să determine întreaga critică literară a epocii sale. Din scrisul lui se desprind principii de judecată în stare să întemeieze un întreg sistem de critică literară. Un lucru numai: criticul te urmează, pe tine, scriitor, dar când te-ai coborît, criticul continuă să rămână la aceeaș înălțime la care tu, singur, l-ai ridicat, — și atunci începe să te judece cu principiile pe care le-a scos chiar din opera ta.

Credeti, prin urmare, că e o greșală când se vorbește astăzi de o decădere a criticii noastre literare. Dacă, într'adevăr, e o decădere, această decădere e a însăși mișcării literare din timpul de față, care mișcare se caracterizează, de vreo trei ani și mai bine, printr'o desăvârșită lipsă a *onestității literare*. Și când zicem aceasta, ne gândim la moravurile care s'au strecurat în lumea scriitorilor noștri. Din

pricina acestor moravuri, critica a fost și ea nevoită să se depărteze o clipă de locul în care stau adevăratele noastre valori literare, și să se coboare în locurile pline de desordine în care reclama și lipsa de onestitate aruncă în sus pe toți nechemaii literaturii noastre. Și n'a fost zădărnica această coborîre a criticii la treapta de biciuitoare a moravurilor menite să dărîme prestigiul mișcării literare. Trebuie o purificare a mediului moral în care se plămădește literatura, și această purificare începe să-și arate efectele. Asistăm, fără îndoială, la un început de pocăire. Nu pot crede, nu puteți crede, nici nu este de crezut, și, totuși, uite, lucrurile s'au schimbat un pic, și încurcând, poate, se vor fi schimbat cu desăvârșire.

Oamenii încep să-și recunoască singuri rătăcirile de altădată, fug de ele, se cumințesc, se dau la o parte și-și vără capul în apele calde ale pocăinții. Unul dintre aceștia se pare că e d-l Eugen Lovinescu, judecând după articolul pe care dumnealui l-a publicat în foiletonul noului ziar din Iași, „Cuvântul”. Gândindu-se cu oroare la temeritățile dumnealui de altădată, d-l Lovinescu își bate astăzi joc de tinerii cari visează, sărmanii, ca în fiecare an să facă și câte un curent literar, „ca și cum”, zice dumnealui, „aceste curente s'ar putea stabili în chip arbitrar și spontan” iar mai departe: „La noi, orice revistă e o mică tribună a unei mari vanități de a-ți croi un rost atunci când nu ai nici unul, de a învăța pe alții atunci când n'ai slăfrit să înveți tu.” Încă odată: e un început de pocăire. Nu e mult de când d-l Lovinescu visă curente nouă — știți, intelectualizarea — și astăzi singur își bate joc de „tânărul palid, cu obraji suși, cu privirea ostenită”, care nutrește în suflet o mare râvnă: „voiește să facă un curent în literatura noastră.” Așteptăm deci cu nerăbdare ceasul în care d-l Lovinescu ne va da și alte dovezi, mai precise, de cumințire, de recunoaștere a greșelilor de altădată. Deocamdată suntem mulțumiți că și publicul începe să fie doritor de-o cât mai grabnică purificare a mediului nostru literar.

Orî de câteori apare o revistă în numele principiului de purificare, ea e privită în toate părțile ca un lucru așteptat de mult. În numele acestui principiu a apărut în București „Lumina Literară” și fiecare încurajare care i s'a dat înseamnă exprimarea fâșșă a dorinței publicului nostru de a readuce în mișcarea literară ceva din atmosfera morală din vremile „Sămănătorului.”

Nu e deajuns ca cineva să aibă talent. În jurul talentului trebuie să fie și o bună atmosferă morală. Un talent modest, sprijinit pe o bună atmosferă morală, poate face de multeori minuni pe care nu le veți căpăta niciodată dela multele talente de astăzi înămolite în moravuri care ucid sau diformează preocupările literare. Și datorită criticii, în clipa de față, e să ne dea cât mai curând atmosfera aceea morală, care să asigure talentelor o creștere nesdruncinată, și anume: o atmosferă de onestitate literară. Aceasta o dorim cu toții.

D. Tomescu.

Vieța culturală.

Scrisoare din Franța.

Incidentul dirigeabilului militar german Zeppelin. — Înarmările Germaniei și legea serviciului militar de trei ani în Franța. — Revanșa lui Stendhal. — Un scriitor francez, de origină română: Jean de Mitty. — Chestia educațiunii fizice. — Rodin și mișcarea sportivă.

Paris, April.

Dirigeabilul german Zeppelin, care a aterizat în ziua de 3 Aprilie pe teritoriul francez, la Lunéville, dimpreună cu cei patru ofițeri nemți cari îl locuiau, poate să aibă consecințe serioase în legăturile diplomatice ale celor două națiuni vecine. Când scriu rândurile acestea, zărele abia ne-au dat vestea incidentului. Nu pot să știu așa dar, ce s'afârșit va lua el. Îmi vine să cred însă că, chiar dacă s'ar aplană în liniște, învațămintul care decurge dintr'ansul nu va fi pierdut pentru Francezi. Viziunea dirigeabilului militar german pe pământul Franței va grăbi poate votarea legii serviciului militar de trei ani, care este astăzi chestiunea gravă de actualitate.

Opinia publică urmează să se frământă în jurul ei. Când Franța a încheiat acordul cu Germania în afacerea marocană, nu i-ar fi trecut nimănuia prin gând că rivalitatea acestor două țări va lua peste puțin timp un caracter și mai ascuțit ca înainte. Se credeă că Marocul eră principala piedecă a relațiilor calme dintre ambele popoare vecine. Războiul din Balcani a dovedit neantul acestor credințe. Graba și vehemența cu care pregătește Germania formidabilele ei înarmări a produs în Franța o reacțiune a opiniei publice. Simțul naționalist și militarist care de mult începuse să străpungă brumosul înveliș al utopiei umanitariste, a izbucnit aci cu o rară vigoare. Domnia socialiștilor e învinsă. Și pîpetele, frământările, turbata lor opozițiune la introducerea serviciului de trei ani, arată mai bine ca orice înfrângerea lor definitivă. Ei se sbat cu atât mai convulsiv, cu cât au intrat în agonie.

Cosmopolitismul a ajuns în Franța la supremul său declin. De fapt, asistăm la o sinucidere. În ferbințeala și orbirea lor utopică, socialiștii s'au atins de armată cu o imprudență odioasă. Ei s'au preschimbat curând-curând în antimilitariști. Ei s'au dedat la manifestări idioate. Formula drapelului înfipt în bălgar a fost o binefăcere pentru Francezi. Ea le-a deschis ochii asupra realității, i-a trezit din somolență, le-a epuizat răbdarea. Spectacolul confuz, făcut din renaștere națională și din ezitare deoparte, și din opoziție violentă de altă parte, este de fapt prevăzut. El nu e altceva decât criza, punctul hotărîtor și mărginaș între două stări. Dintr'ansa, Francezii vor ieși reimprospătați moralmente. Apoi, mentalitatea cea nouă căreia îi ies întru întâmpinare, își va urma cursul normal.

Ar fi naiv să ne irităm de o stare de lucruri tulbure și multiplă ca cea de azi. În sufletul unui neam evoluțiunile se operează încet și cu anevoie. Iluzia internaționalismului care i-a amăgit atâția ani pe

Francezii a fost prea implantată în inimile lor, pentru a o putea smulge în mod nesimțit. Faptul este, că ea e pe cale de-a fi smulsă. Este incontestabil însă că operația nu va avea loc fără oarecari perturbări.

În recentul proiect de amnistie, votat la Cameră, s'a hotărât cu o majoritate zdrobitoare ca militaristii să nu fie înțeleși în legea de iertare. De curând, la congresul socialist dela Brest, Gustave Hervé, șeful antimilitariștilor, a făcut pertractări neașteptate. Inarmările Germaniei nu sunt streine de aceste fenomene. Toată lumea își dă seamă că cunoscutul proverb latin e un adevăr în ziua de azi. Ar fi imprudent pentru liniștea Europei ca Franța să nu răspundă înarmărilor germane prin aceleași măsuri. De aceea, legea serviciului militar de trei ani se va vota.

Ea se va vota, dar după frământări grele și după o opoziție violentă. Să nu ne facem iluzii în această privință. Patriotismul francez e în afară de orice discuție, dar trebuie să fim seamă și de schimbarea radicală pe care această lege o va produce în așezământul social, în activitatea generală a țării. Cabinetul Barthou știe prea bine cu ce greutate are de luptat; dar el mai știe că rezultatul final va fi acela pe care îl așteaptă. Și, după părerea mea, aterizarea dirigibilului Zeppelin constituie un auxiliar prețios guvernului actual. El cade pe pământul francez ca o amenințare materială și palpabilă, ca un simbol concret al șovinismului german. Și poporul, simplu ca orice masă, va fi mai adânc impresionat de această vedenie, decât de toate discursurile parlamentare, decât de toate campaniile de presă.

Evenimentul literar al Franței îl constituie în clipele de față crearea unui premiu Stendhal, menit să întrefie tradițiile psihologice în literile franceze.

Curios a fost destinul romancierului de genul Henri Beyle, cunoscut mai ales sub numele de Stendhal. Publicul românesc îl cunoaște foarte puțin. Și pe când trăia, Beyle nu a fost mai bine cunoscut de compatrioții săi.

Un articol răsunător al lui Balzac a atras atenția asupra lui, dar interesul Francezilor nu a durat mult. El a recăzut obosit, indiferent. Pe vremea aceea de romantism exaltat, când Chateaubriand era în inimile tuturor, când toți declamau frazele lui emfatică și pompoase, uscățimea stilului lui Stendhal nu putea place. El însuși a exclamat într-o împrejurare oarecare: „Eu nu voi fi înțeles în Franța decât prin 1880”.

Cuvinte profetice, cari s'au realizat întocmai. Streinii n'au așteptat însă așa de târziu. Tolstoi îl cunoaște și îl admiră de mult pe Henri Beyle. Cu sinceritatea care a fost fondul geniului său, el a mărturisit mai mult decât odată, că descrierile câmpului de luptă în „Război și Pace” el nu le-ar fi putut realiza cu atâta succes, dacă n'ar fi cetit descrierea luptei dela Waterloo, cu care începe cartea măiastră intitulată „La Chartreuse de Parme”. O observațiune implacabilă, o luciditate minunată, o pătrundere psihologică incomparabilă, iată din ce e făcut talentul lui Stendhal. Taine l-a numit cel mai mare psiholog al

tuturor vremurilor și se pare că acesta este adevărul. Capul său de operă „Le Rouge et Le Noir” e unul din cele mai extraordinare romane din câte s'au scris în lume.

Caracterul lui Stendhal a fost individualismul. Scriitor și om de acțiune, eroul lui a fost Napoleon cel Mare pe care îl cunoaște personal și al cărui ofițer era. Un scepticism rece, produs din cunoașterea infalibilă a sufletului omenesc, plutește deasupra paginilor lui. Este adevărat că luciditatea lui înghețată și neindurată îl împiedecă de-a pătrunde în publicul cel mare. Arta lui denotă pe omul de acțiune. Orice frază a sa înregistrează un fenomen sufletesc. Citeindu-l, ai crede că citești raportul desăvârșit al unor șiruri de experiențe observate și notate fără cruțare.

Beyle are astăzi istoriografi pasionați. Unul din cei mai buni, și de care gazetele din săptămâna aceasta au pomenit, cu prilejul creării Premiului Stendhal, a fost românul Jean de Mitty, cu adevăratul său nume Golineanu. L-am întâlnit mai întâi în casa vărului său Alexandru Marghiloman, în București, și acum vreo cinci ani l-am vizitat în apartamentul care-l avea, aici la Paris, în strada Ranelagh. Am vorbit, firește, de Stendhal. Jean de Mitty se întorcea tocmai din Civita-Vecche, unde eroul său a trăit atâția ani, cu titlul de consul francez.

Ultimul voium pe care de Mitty se pregătea să-l consacre lui Beyle nu a apărut, fiindcă autorul a murit acum un an și jumătate la București. Golineanu era foarte apreciat în Franța. Studiile și articolele pe care le publica în cele mai mari reviste și ziare pariziene erau mult gustate. În materie Stendhaliană, numele lui era o autoritate. Pomenindu-l, mă gândesc cu melancolie la fața lui rasă și caracteristică, la ochii lui vioi, la spiritualul conversației lui, în vreme ce afară, pe înălțimile dela Passy, bruma toamnei roia trist deasupra Senei și se sfâșia de copacii desfrunziți din parcul contelui dela Muelle.

Cu ocazia congresului de educațiune fizică, care, n'aș ști s'o repet indeajuns, a atins importanța unui mare eveniment social în care Francezii văd începutul unei desăvârșite regenerări a rasei, literatura și arta franceză au acordat colaborarea lor completă și pasionată. Scriitorii cei mai eminenți s'au grăbit să împărtășească publicului, atențiunea cu care urmăresc ei progresele pe cari le realizează mișcarea sportivă în Franța; exploratorii au publicat fotografiile luate după popoarele primitive din Africa, popoare de proporțiuni fizice admirabile și cari datoresc acest lucru neconținutei lor activități truștești; și artiștii, sub auspiciile guvernului, au organizat la Academia de medicină o expozițiune foarte interesantă, în care au adunat toate bucățile de sculptură și de pictură relative la armonia corpului omenesc.

Expozițiunea aceasta a avut o reușită deplină. Marele Rodin a expus, pe lângă alte bucăți cunoscute, piese inedite, în cari jocul mușchilor omenești apare cu o extraordinară intensitate. Ele ne-au ini-

fiat în taina mișcărilor armonice și a atitudinilor plastice. Arta se unește într'ânsele cu știința cea mai exactă. Omul care merge, Un bust de luptător, Fuga și Siesta, sunt tot atâtea bucăți pline de frumusețe și de învățăminte. Ele nu revelează culmea estetice. Ele ne îndeamnă să studiem și să perfecționăm propriul nostru trup. Ele ne dau mai ales impresia fiorului de viață.

Sute și mii de parizieni au vizitat expoziția dela Academia de medicină. Ea a contribuit nespus de mult la popularizarea Congresului de educație fizică, care s'a ținut și s'a încheiat în mijlocul unui entuziasm unanim. Ea a inspirat, mai ales ministrului de instrucțiune publică fericita idee de a institui prin școli vederi cinematografice, capabile să desvoalte în elevi gustul sportiv. Și toată lumea e mulțumită.

Adriaș Corbul.

Educație. Școală.

Socrates și Glaucon.¹⁾

Prelucrată de Ioan Georgescu.

Xenophon povestește în amintirile sale despre Socrates instructiva istorioară a unui tânăr atenian, cu numele Glaucon, care, deși numai un minor sub douăzeci de ani, mergea între bărbații de stat ai Atenei și ținea astfel, cu mult zel, cuvântări publice, în nădejdea că-și va câștiga popularitate. — Adus fiind odată tânărul Glaucon la Socrates, acesta l-a întrebat:

„Glaucon, am auzit că tu ai marea dorință de a ajunge la cărma vieții noastre publice.

— Da, aceasta mi-ar fi dorința.

— Ce chemare frumoasă, zise Socrates, să cărmuiești un stat, cât bine poți face pentru patrie, și ce onoare pentru tine și pentru casa ta! Cât de renumit poți tu deveni în Atena! Dar nu numai în Atena; Temistocles a cules laurii mărirei și între barbari... Prea bine! numai cât eu cred, și tu încă va trebui să admieți aceasta, că o astfel de mărire nu se poate câștiga ușor: ci trebuie meritată cumva.

— Firește, reflectă numaidecât Glaucon.

— Spune-mi însă, continuă Socrates, cu ce vei începe?”

Tânărul atenian n'a dat nici un răspuns la această întrebare, pentru că nu s'a gândit niciodată asupra lucrului cu care ar avea să înceapă.

„Să vedem, deci... Se zice, că finanțele sunt lucrul cel mai important într'un stat. Spune-mi, nu te-ai strădui să înmulțești, pe cât numai e posibil, venitele publice?”

— Ba, da!

— Ei bine, ar fi totuși de dorit să știm, cum vei procedea tu aici? De sine înțeles, trebuie să-ți fie bine

¹⁾ Reimprospătăm istoria atât de veche despre Socrates și Glaucon, căci astăzi, ca și atunci, băjbăie lumea de Glauconi, cari ei înșiși nu știu nimic și au pretenția să fericească lumea cu părerile și reformele lor.

cuoscute: cari sunt izvoarele de venit ale statului, câte sunt și cum sunt?”

Tânărul a trebuit să recunoască, că nu știe nimic din toate acestea.

„Atunci spune-mi, cari cheltuieli publice ți se par de prisos, și cum gândești tu, că ar trebui reduse?”

— Eu mărturisesc sincer, grăi tânărul, că până acum n'am avut încă timp să mă gândesc la aceasta mai serios. Mi se pare însă, că nici nu se plătește să mă cuget la așa ceva, câtă vreme visteria țării poate fi umplută și cu prada luată dela inimic...

— Ai perfectă dreptate, numai cât mai întâiu trebuie să fii tu mai tare decât dușmanul, pentru a-l putea învinge; altfel riști a pierde și ceace ai tu. Dacă vrei să-ți întemeiezi socotelile pe războiu, atunci trebuie să-ți cunoști foarte bine puterile tale și ale inimicului. Spune-mi deci, cât e de mare puterea noastră armată pe uscat și pe mare, precum și aceea de care dispune contrarul.

— Așa pe de-a rostul și într'o clipă nu-ți pot da socoteală.

— Nu face nimic, răspunde Socrates, dacă ai undeva scris lucrul acesta, ușor putem controla.”

Dar Glaucon nici în scris n'a avut nimic.

„Să lăsăm atunci politica externă, începă iarăși Socrates, poate că vei fi mai bine orientat în politica internă. Câtă și ce fel de poliție, jandarmerie etc. e de lipsă pentru asigurarea ordinii publice; unde e lipsă sau unde e prisos de astfel de instituțiuni?”

— Ca să-ți mărturisesc adevărul, replică Glaucon, eu aș sistă cu totul acest fel de instituțiuni, dacă ar atârna de la mine; căci întreb: ce folosește această supraveghere, când hoțiile și tâlhăriile sunt la ordinea zilei, încât nimeni nu se poate apăra de ele.

Cum, nu-ți dai seama, că, dacă vei sistă toate instituțiunile de supraveghere, hoții și tâlharii se vor simți la largul lor chiar ziua la amiazi... Ești tu pe deplin convins, că poliția și jandarmeria nu-s de nici o treabă?”

— Nu, ci numai mi se pare, pentru că toată lumea zice așa.

— Nu, Glaucon, nu trebuie să ți se pară, ci trebuie să știi precis.”

Și Glaucon a trebuit să dea dreptate lui Socrates.

„Ei bine, zise mai departe Socrates, dacă vrei să cărmuiești statul, trebuie să știi: de câte bucate are trebuință orașul nostru pentru alimentarea populației, cât de mare e producunea agricolă internă, și cât trebuie să procuri din afară?”

— Cum să știu eu toate acestea?! exclamă tânărul atenian. Tu mă întrebi atâtea, încât ar trebui să încep o muncă uriașă pentru a-ți putea răspunde la toate.

— Bine înțeles, Glaucon, altfel nici că se poate; tu nu-ți vei putea chivernisi, cum se cade, nici propria ta casă, dacă nu știi, ce-ți trebuie și cât îți trebuie. Iată, îți stă la îndemână chiar casa ta, mai bine zis a unchiului tău: Pune-te și o chivernisește și astfel te vei încredința, dacă ai pricepere și chemare pentru așa ceva sau nu.

— Eu m'aș pune bucuros, dar unchiul nu vrea să-mi primească sfaturile.

— Cum, observă Socrates, tu nu poți convinge pe unchiul tău și crezi că vei putea convinge prin vorbiri tale pe toți Atenienii, între cari e și unchiul tău?!"

Convorbirea s'a terminat, firește, cu aceea că băiatul a prins nițică minte, s'a pus pe studiu și n'a finit mai mult cuvântări în adunările publice.

Însemnări.

O vorbă cătră băncile noastre. În presa românească din vreme în vreme se repetă tânguiea, că instituțiile noastre financiare manifestează o prea mare lipsă de interes față de nevoile noastre culturale. Dovezile înșirate în sprijinul acestei afirmări au fost însă incomplete, fragmentare.

Numărul din urmă al „Revistei Economice” ne dă acum și acest tablou complet, publicând un articol al d-lui Emanoil Comșa, directorul institutului „Crișana” din Brad, întemeiat pe date oficiale amănunțite.

De data aceasta este un director de bancă care ridică învinuirea că la unele bănci „conducătorii nu dispun nici pe departe de altruismul convenit față de neamul lor oropsit; ei nu au încă țâria morății, ca să subordoneze, fie și numai în parte, afacerile proprii cauzei mari obștești...”

D-l Emanoil Comșa nu se mulțumește însă numai cu afirmarea acestor lucruri, ci și dovedește conștanțele analizând rapoartele alor 160 de instituții financiare românești. (În anul 1911 au existat 149 societăți pe acții, 11 însoțiri mai mari și 31 de însoțiri mai mici, cu capitalul societate sub 20.000).

Rezultatul analizei este:

Cu un capital societar colectiv de 29,782.071 cor. instituțiile noastre financiare au realizat un venit curat de 4,007.884 cor., din care s'au donat 190.504 cor. — sau 475% din venitul curat — pentru scopuri publice.

Patru bănci au dăruit peste 10.000 coroane: „Albina” 26.000 coroane (52%), „Casa de păstrare” din Săliște 14.163 (32,2%), „Victoria” din Arad 13.000 (5%), „Crișana” din Brad 11.300 (18,8%).

7 institute au dăruit peste 10% din venitul curat; („Casa de păstrare” din Săliște 32%; „Crișana” din Brad 18,8%; „Auraria” din Abrud 16,9%; „Lumina” din Sibiu 15,9%; „Economul” din Cluj 12,4%; „Vlădeasa” din Huedin 10,9%; „Frăția” din Agnita 10,3%); 33 de institute între 5 și 10%; 85 de institute sub 5% și 32 de institute — nimic!

Peste 10% din venitul curat au dat numai bănci din Ardeal (7 la număr). Cota de binefacere mai mare a acestor bănci e 32%; a băncilor din Bănat 6,6%; iar a băncilor din Ungaria propriu zisă 5,9%.

Publicând aceste tablouri, d-l Comșa spune: „Planul nostru a fost ca să supunem unor considerațiuni critice nu o bancă sau mai multe, ci un sistem întreg de bancă, spiritul prea îngust și utilitar, care, cu puține excepțiuni onorabile, s'a încins ca o pecingine în jurul întregului nostru organism financiar.”

„Nouă nu ne este iertat să ne închinăm numai zeului Mercur, ci trebuie să aducem jertfele cerute și pe alte altare și, în situația dată, în special pe acela al învățământului popular... Pornind dela faptul, că vreo câteva din societățile românești au dat pentru scopuri de binefacere cu mult peste 10% din venitul curat, ne întrebăm de ce nu ar putea face toate, ori aproape toate, la fel contribuind cu câte 10% întregi? Consultând cifrele am avea la un câștig de 4,007.884 cor. suma de 400.788 cor., va să zică față de suma de 190.540 cor. (cât s'a dat în 1911) mai mult cu 210.284 cor.... Drept încheiere ne exprimăm speranța, că rândurile noastre, scrise cu gând sincer și curat, vor trezi răsunetul de lipsă în inimile și pungile celor vizați și că, fiind cont și de murmurul tot mai accentuat de nemulțumire al opiniei publice, cei mari și puternici vor ști premerge cu exemplul cel frumos.”

D-l Emanoil Comșa e vrednic de toată lauda pentru curajul ce l-a avut exprimând cu atâta sinceritate vederile sale împărtășite și de alții.

În legătură cu acest articol al d-lui Comșa amintim, în trecut, că pentru seminarul român din Sibiu institutul „Albina” a dăruit 50.000 cor., iar funcționarii „Albinei” alte 50.000...

Albrecht Dürer. S'au împlinit mai bine de 400 de ani de când, la anul 1511, marele maestru Albrecht Dürer a publicat 12 deseneuri privitoare la pătimirile lui Isus Christos.

Cele patru deseneuri, publicate în acest număr, sunt luate din acest ciclu de 12 deseneuri.

Monument poetului Cerna. Prietenii și admiratorii tânărului poet P. Cerna, repauzat zilele trecute, au luat inițiativa să ridice un monument pe mormântul lui. Subscripția inițiatorilor — în fruntea cărora stă d-l S. Mehedinți — a dat suma de 3250 lei.

Spicuri... Într'un primarticol, fără titlu, autorul își pune întrebarea, care e cauza, că ne pregătim de război. Și autorul adaugă numai decăt, că această cauză „Ne-o spune pe șleau d-l Bethmann Hollweg în limbajul său... greoiu.”

Și autorul citează: „Evenimentele din Balcani au mutat echilibrul european în defavorul Germanilor, înlocuindu-se teritoriul turcesc, care izolă slavismul, cu teritorii declarate slave.”

Poate ca să dovedească cetitorilor ce este și limbajul... ușor, acelaș ziar publică în alt număr: „Ne aducem aminte, cu d-l... Popescu, că acum un an, la acelaș loc, ne-a afișat știrea despre moartea lui Liciu, când desfăceam un ziar povestind fără nădăire de doliul ce se refrânse peste neamul nostru, ca acum.”

Ce ție și cu limbajul ăsta... Ce limpede și plin de înțeles e limbajul greoiu al Neamțului și ce confuz și plin de misteriu limbajul ușor al tovarășului d-lui... Popescu.

Biblioteca scriitorilor dela noi

apare sub auspiciile

„Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“

sub îngrijirea d-lui Oct. C. Tăslăuanu.

A apărut al
doilea volum:

Schițe și povestiri

de

Ion Agârbiceanu.

Volumul cuprinde 178 schițe și povestiri ale talentatului scriitor din Ardeal, care zugrăvește în colori sugestive viața dela țară. Povestirile cuprinse în acest volum sunt selecționate din întreaga operă a lui Agârbiceanu, așa că ele dau o icoană a talentului viguros cu care e înzestrat scriitorul nostru.]

Prețul unui volum: 2 Cor. (2 lei 50 bani).

Primul volum:

Amintiri

schিțe și novele

de

Alexandru Ciura

În care se zugrăvesc crâmpoie din viața de student, sbuciumări din lupta sufletelor desrădăcinate, cari s'au rupt de lângă vatra țărănească și s'au făcut cărturari, apoi scene din traiul patriarchal al băieșilor și moșilor din Munții-Apuseni și amintiri din plăpânda lui copilărie. E cel mai bun volum a talentatului scriitor Al. Ciura. Volumul e precedat de o recenziune critică scrisă de d-l Oct. C. Tăslăuanu și de portretul lui Ciura.

Prețul unui volum: Cor. 1.60.

Se găsesc de vânzare la toate librăriile.

☛ Din casa nici unui cărturar român dela noi să nu lipsească această Bibliotecă. ☚

Când veniți la Sibiu, cercetați
primul depozit românesc

de
piane, pianine și armoniuri

asortat cu instrumente din cele
mai bune fabrici, în nuc mat sau
poleit, negru, mahagon, palisandru
veritabil, construcție modernă, cu
preț mai ieftin ca ori unde.

≡ Transportul și pachetarea gratuite. ≡

Școalele, reuniunile de cântări și alte
instituții culturale primesc favor special.

Armoniuri de școală bune și solid
lucrate
10 ani garanță. ≡ **Piațire în rate.**

TIMOTEI POPOVICI

profesor de muzică.

Sibiu (Nagyszeben), Str. Cisnădiei Nr. 7.

Ca administrația „Luceafărul“

se găsește de vânzare următoarele

TABLOURI

Lionardo da Vinci	Cina cea de tzină
"	Frumoasă Florentină
"	Monna Lisa
Raffael	Nunta Mariei cu Iosif
"	Madona Sixtină
"	Frumoasă grădinăreasă
A. Dürer	Isus pe cruce
Jan Van Eyck	Altar.

Prețul fiecărei exemplar 20 bani
plus porto 10 bani.

Cei ce comandă toate tablourile
le primesc franco cu 1.60 bani.

Administrația

„LUCEAFĂRUL“
SIBIU (Nagyszeben).

Capital social Coroane 1,200.000.

Giro-Conto la „ALBINA“ Postsparkassa ung. 29.349.

„Banca generală de asigurare“

societate pe acții în Sibiu — Nagyszeben

este prima bancă de asigurare românească, înființată de institutele financiare (băncile) române
din Transilvania și Ungaria.

Prezidentul direcțiunii: **Parteniu Cosma,**

directorul executiv al „Albinei“ și prezidental „Solidarității“.

„Banca generală de asigurare“ face tot felul de asigurări, special asigurări
contra focului și asigurări asupra vieții în
cele mai favorabile combinațiuni.

Asigurările se pot face prin oricare bancă românească, precum și la agenții și bărbații
de încredere ai societății — Prospecte, tarife și informațiuni se dau gratis și imediat.

Persoanele cunoscute ca acvizitori buni și cu legături
pot fi primite oricând în serviciul societății.

„Banca generală de asigurare“ dă informațiuni gratuite în orice afaceri de asigurare fără
deosebire că aceste afaceri sunt făcute la ea sau la altă societate de asigurare.

Cei interesați să se adreseze **Centrala Băncii generale de asigurare Sibiu — Nagyszeben.**
cu încredere la: **Edificiul „Albinei“**

ori la **agențiile ei principale din Brașov (fil. „Albina“) și Arad (Józseffőherczeg-ut 1/a).**